

Citaatmisbruik
op achterflappen

Films met een
hoofdrol voor taal

Pillen slikken of
pillen schrijven?
Taal als geneesmiddel

Dimitri Verhulst

Schrijver van het
Boekenweekgeschenk

Beschermvrouwe: H.K.H. Prinses Laurentien der Nederlanden

Raamweg 1a
2596 HL Den Haag
telefoon: 070 - 356 12 20
fax: 070 - 392 49 08
e-mail: info@onzetaal.nl
Voor adreswijzigingen,
aanmeldingen en dergelijke:
administratie@onzetaal.nl

Taaladviesdienst: 0900 - 345 45 85,
van 09.30 tot 12.30 uur (€ 0,80 per
minuut); e-mail: taaladvies@onzetaal.nl

Onze Taal op internet:
www.onzetaal.nl
(webredacteur: Raymond Noë)
Twitter: @onzetaal
Facebook: www.facebook.nl/onzetaal

Taalpost en TLPST
Zie www.taalpost.nl en www.tlpst.nl;
redactie: Erik Dams en Marc van
Oostendorp

Woordpost en Woordspot
Zie www.woordpost.nl en
www.woordspot.nl;
redactie: Taaladviesdienst

Het maandblad *Onze Taal* (oplage
30.000) is een uitgave van het Genoot-
schap Onze Taal (opgericht in 1931).
Het genootschap stelt zich ten doel
op een toegankelijke manier informatie
en advies te geven over (de Nederlandse)
taal, te enthousiasmeren voor taal en
een podium te zijn voor discussie over
taalkwesties.
De bijdragen in het tijdschrift weer-
spiegelen niet noodzakelijk de mening
van de redactie.
Voor het overnemen van artikelen is
toestemming van de redactie nodig.
De redactie regelt overnamerechten
van illustraties zo zorgvuldig mogelijk.
Wie toch meent aanspraken te kunnen
maken, verzoeken wij contact op te
nemen met de redactie.

Redactie
Saskia Aukema
Peter-Arno Coppen
Jaap de Jong
Peter Smulders
Kees van der Zwan

Bureauredactie
Saskia Aukema
Raymond Noë
Eva van Wijk
Kees van der Zwan (eindredactie)

Vaste medewerkers
René Appel, Mariëtte Baarda, Hans
Beelen, Ton den Boon, Aaf Brandt
Corstius, Ann De Craemer, Frank Dam,
Gaston Dorren, Ype Driessen, Matthias
Giesen, Jan Erik Grezel, Joop van der
Horst, Frank Jansen, Josje van Koppen,
Hein de Kort, Jan Kuitenbrouwer, Sterre
Leuffkens, Berthold van Maris, Marten
van der Meulen, Folkert van der Meulen
Bosma, Guus Middag, Marc van Oosten-
dorp, Riemer Reinsma, Ewoud Sanders,
Nicoline van der Sijs, Matthijs Sluiter

Directie
Peter Smulders

Administratie
Heleen Bücker
Leonie Flipsen
Dhyana Pagie

Taaladviesdienst
Roos de Bruyn
Rutger Kiezebrink
Jaco de Kraker
Tamara Mewe
Lydeke Roos
Wouter van Wingerden

Vaste adviseurs
Lexicografie en woordgeschiedenis:
Ton den Boon, Ewoud Sanders;
taalverandering: Joop van der Horst;
etymologie: Marlies Philippa, Nicoline
van der Sijs; woordenboeken en
idioom: Riemer Reinsma

Bestuur Genootschap Onze Taal
mr. G.C. (Gert) Haverkate, voorzitter
drs. L. (Leo) Voogt, vicevoorzitter
dr. E.H.C. (Els) Elffers, secretaris
drs. M.A. (Margot) Scheltema,
penningmeester
prof. dr. C.J.M. (Carel) Jansen
mr. drs. L. (Bert) Jongasma
lic. M. (Martine) Tanghe

Ereleden
Wim de Bie en Kees van Kooten

Onze Taal verschijnt tienmaal per jaar,
met een dubbelnummer in februari/
maart en juli/augustus.
Prijs los nummer € 6,-.
Lidmaatschap (inclusief abonnement)
voor Nederland, Suriname, Aruba,
Curaçao en Sint-Maarten € 35,- per
jaar; België € 35,- + € 3,50 porto
extra; andere landen € 49,50 per jaar.
Digitale *Onze Taal* € 35,-; in com-
binatie met 'papieren' abonnement
€ 50,-.
Prijs collectief abonnement: op aan-
vraag.
Opzegging van het lidmaatschap dient
te geschieden vóór 1 november; het
eindigt dan op 31 december.
Prijs voor CJP-houders € 29,- per jaar;
opgave voor CJP'ers uitsluitend aan
Stichting CJP, Postbus 3572, 1001 AJ
Amsterdam of via www.cjpdeals.nl.
Voor mensen met een leeshandicap
is *Onze Taal* ook in elektronische vorm
beschikbaar. Inlichtingen bij Dedicon:
0486 - 486 486. *Onze Taal* wordt in
elektronische vorm voor brailleschrift
beschikbaar gesteld door de CBB.
Inlichtingen: 0341 - 56 54 99.

Vormgeving: Manifesta, Rotterdam
(Karin Nas-Verheijen)
Druk: Habo DaCosta, Vianen

ISSN 0165-7828

“

Het is beter om
spellingregels niet te
vaak te wijzigen.

”

Geert Joris, algemeen secretaris van
de Nederlandse Taalunie (blz. 66)

40 **Jan Erik Grezel**

“Het Nederlands is vuurwerk: het spat, het spettert, het sprankelt”

Interview met Dimitri Verhulst, schrijver van het Boekenweekgeschenk

50 **Raymond Noë**

Taal in het donker

Films met een hoofdrol voor taal

54 **Frank Jansen**

“Geestig en ontroerend”

Citaatmisbruik op achterflappen

60 **Frank Jansen**

Pillen slikken of pillen schrijven?

Taal als geneesmiddel

Met ingang van dit nummer

Schrijfster Ann De Craemer belicht taalkwesties vanuit Vlaanderen.

Bladzijde 44

Blz. 63

En verder

- 44 Vlaams-Nederlands steeds Vlaamser
- 53 ‘Heeft’ iemand gedraaid?
- 53 Harry Cohen 1917-2015
- 63 Bestuursleden Onze Taal gezocht

Rubrieken en series

- 45 **Reacties**
- 47 **Iktionaire:** heel Holland is Charlie
- 48 **Vraag en antwoord:** tips, trainingen en test
- 57 **Raarwoord:** *springvos*
- 57 **Van Aaf tot z:** dango
- 58 **Taalpuzzel**
- 58 **Ype**
- 59 **Namen op de kaart:** Amsterdam Beach
- 62 **Uit de webwinkel**
- 63 **Trouwe leden**
- 63 **Proftaal:** beter nadenken
- 65 **Woordsprong:** *pikorde*
- 66 **Tamtam:** actualiteiten en opinie
- 68 **Taalergernissen**
- 68 **Gesignaleerd**
- 69 **Matthias Giesen**
- 69 **Lezer**
- 70 **Boeken**
- 71 **Taaltje!**
- 72 **Ruggespraak**

“Het Nederlands is vuurwerk: het spat, het spettert, het sprankelt”

Interview met Dimitri Verhulst, schrijver van het Boekenweekgeschenk

Op 7 maart verschijnt het Boekenweekgeschenk: *De zomer hou je ook niet tegen*. De auteur, Dimitri Verhulst, geldt als een groot stilist. Een gesprek over de wortels van zijn schrijverschap, het polijsten van zinnen en zijn liefde voor onze taal.

JAN ERIK GREZEL

“Ik word elke dag weer naar mijn schrijftafel getrokken”, zegt Dimitri Verhulst. Een natuurlijke drang om te schrijven? “Goesting! Ik doe het gewoon graag.”

Sinds zijn debuut, zestien jaar geleden, publiceerde de Vlaming Verhulst (1972) zo'n twintig titels: romans, verhalen, dichtbundels en toneelteksten. De afgelopen anderhalf jaar woonde hij in Zweden, nadat hij een vroegere geliefde achterna was gereisd. De relatie strandde, maar Verhulst schreef in de Zweedse wildernis wel een stuk of wat boeken. Nu woont hij weer in de binnenstad van Gent. Dezer dagen staat Dimitri Verhulst in het middelpunt van de belangstelling als schrijver van het Boekenweek-

Dimitri Verhulst

Dimitri Verhulst (Aalst, 1972) geldt door zijn sublieme stijl en gevarieerde thematiek al enige jaren als een van de grote schrijvers van het Nederlandse taalgebied. Sinds zijn debuut in 1999 verschenen er van hem zo'n twintig titels, vooral romans en verhalenbundels.

Zijn eerste succes had hij met *De helaasheid der dingen* uit 2006. Daarin geeft hij een beeld van zijn jonge jaren in een door drank ontregeld milieu. Met het experimentele *Godverdomse dagen op een godverdomse bol*, een eigenzinnige geschiedenis van de mensheid, won Verhulst in 2009 de Libris Literatuurprijs. Zijn laatste boek, *Kaddisj voor een kut* (2014), speelt in de 'instellingswereld'. Het in de jij-vorm geschreven verhaal heeft een toegift in toneelvorm: *De aankomst in de bleke morgen*, een akelig actueel relaas van twee vroegere instellingskinderen die hun beide kinderen vermoorden om hun het lot van een instellingsleven te besparen.

geschenk. De massale media-aandacht rond de verschijning ondergaat hij geduldig. "Ik voel me de laatste weken meer fotomodel dan schrijver."

Empathie

In veel van zijn boeken gaat het over mensen in de marge van de samenleving, zoals asielzoekers, alcoholici, al dan niet demente bejaarden en 'instellingskinderen': ontheemde kinderen die in een internaat opgroeien. Maar het woord *marge* valt niet goed bij Verhulst, zeker niet als het om bejaarden gaat. "Bij marginaliteit zie ik een blad papier voor me met een marge. Dat is het kleinste deel van het blad. Bejaarden zijn langzamerhand de bladvulling. Als ik ergens een lezing geef, is de zaal voor tachtig procent gevuld met ouderen."

Een van zijn bestsellers, *De laatkomer* (2013), gaat over de 74-jarige Désiré, die dementie voorwendt om in een verpleeghuis opgenomen te worden en zo aan de giftige bemoeizucht van zijn vrouw te ontkomen (zie het kader op de volgende bladzijde). Hij doet zich steeds onnozeler voor, maar veinst ook incontinentie, wat Verhulst beeldend beschrijft. Op de achtergrond speelt het verhaal van een oeroude verliefdheid, die Désiré in het verpleeghuis weer probeert op te pakken. Te laat, zoals de titel al zegt.

In het Boekenweekgeschenk, dat 7 maart verschijnt, is de zwijgende tegenspeler van de hoofdpersoon een zwaar gehandicapte jongen die is opgeborgen in een opvangtehuis. Toch weer iemand 'in de marge'. Verhulst: "Een deel van mijn werk heeft bevolkingsgroepen tot thema die zelden aan bod komen in de literatuur. Er wordt bijvoorbeeld heel weinig over instellingskinderen geschreven. Ik doe dat wel, omdat ik dat leven ken. Ik ben zelf zo'n kind geweest. De mensen in zulke instellingen hebben mijn empathie. Ik heb van nature aandacht voor de situatie van mensen die door omstandigheden worden gedwongen om onder hetzelfde dak te leven."

Nonkels

Verhulst groeide op in een alcoholisch milieu, kwam in een pleeggezin terecht en uiteindelijk in een internaat. Misère als motor van het schrijverschap?

Dat niet, maar zijn woelige jeugd gaf hem wel voldoende stof voor een paar van zijn boeken. Bovendien had hij als kind al een obsessie voor de handeling van het schrijven. "Ik ben grootgebracht te midden van 'nonkels' – broers van mijn vader. Wij woonden allemaal bij mijn grootmoeder. Zij had negen kinderen, die nogal in leeftijd verschilden. Een van hen was maar een jaar of zeven ouder dan ik. Dat is de figuur die in *De helaasheid der dingen* nonkel Potrel is gaan heten. Hij moest een beetje op mij letten. Die jongen had ook huiswerk te maken. Dat deed hij met de grootste weerzin, maar ik was strontjaloers dat hij schrééf. Dat wilde ik ook zo graag dat ik net deed alsof ik het ook al kon. Zo schiep ik mijn eigen schrift, dat ik zelf niet eens kon lezen: iets tussen Hebreeuwse en Chinese tekens in, pagina's vol. Toen ik eindelijk op school het alfabet leerde van juffrouw Kristien, was ik de gelukkigste jongen ter wereld. En ik nam dat zó ernstig dat ik me nog altijd mijn eerste fout in een dictee herinner. Ik schreef 'kleren passen' met één s. Ik heb daar weken slecht van gelopen."

Hij kreeg ook oog voor inhoud. "Al snel schreef ik fantasieverhaaltjes in de trant van Jules Verne. Daarnaast tekende ik graag, zoals zoveel kinderen, en

"Toen ik eindelijk op school het alfabet leerde van juffrouw Kristien, was ik de gelukkigste jongen ter wereld."

maakte ik stripverhalen. Aanvankelijk waren dat klassieke strips, maar gaandeweg werden die tekstballonnen steeds groter, tot uiteindelijk de tekening verdween en alleen de tekst overbleef."

Oerknal

De meer literaire manier van schrijven moet zo rond zijn twaalfde ontstaan zijn. "Waar dat vandaan kwam? Ik weet het niet. Het heeft in ieder geval niets te maken met de status van literatuur. Toen ik met schrijven begon, had ik geen idee dat er zoiets bestond als 'het schrijverschap' en de literatuur met een grote L."

Thuis was er geen leescultuur. "We hadden vijf boeken, waaronder een boek over de inventaris van de St. Martinuskerk te Aalst en een fotoboek over Elvis Presley. In de kast met keukenhanddoeken lag *Mieke Maaïke's obscene jeugd*, een pornografische parodie van Louis Paul Boon. Dat boek, met daarin het doodsprentje van Boon, is het enige erfstuk dat ik van mijn vader heb."

"Als kind las ik niet. De hele fase van de kinderboekenliteratuur heb ik aan mij laten voorbijgaan. Zo omstreeks mijn veertiende begon ik aan twee

dingen waaraan ik verslaafd zou raken: roken en lezen. Mijn eerste boek was van de toen veelgelezen Jos Vandelloo: *Het huis der onbekenden*. Ik las dat boek terwijl ik in de trein zat van Gent naar Aalst, waar ik moest overstappen op de bus naar huis. Het was zó spannend dat ik dat boek uitgelezen wilde hebben voordat die bus kwam, want in een bus word ik misselijk als ik lees. Omdat het regende, ben ik in een telefooncabine gaan staan om het boek uit te lezen. Ik heb vrijwillig mijn bus gemist. Dat boek was voor mij als lezer een soort oerknal.”

Naamvallen

Inmiddels is Verhulst zelf erkend schrijver, geroemd om zijn sterke stijl en zijn eigen stemgeluid. Hoe valt die stijl te karakteriseren? “Als iemand mij vraagt om een typische Verhulst-zin te schrijven, zou ik dat niet kunnen. Ik kan wel zeggen dat ik graag een grote vrijheid van zinsconstructie heb.

“Ik kan de taal kapotslaan en er iets nieuws van bouwen. Ik moet niet nastreven dat ik in het Nederlands schrijf, maar in het Verhulsts.”

Hoe dol ik ook op het Nederlands ben, ik betreur het dat wij geen naamvallen meer hebben. Door het gebrek aan naamvallen ben je in het Nederlands gebonden aan min of meer vaste plaatsen voor het onderwerp en vooral voor werkwoorden. Die moeten gegroepeerd zijn. Kafka had in het Duits veel meer mogelijkheden. Wanneer je een beetje variatie in Nederlandse zinnen wilt brengen, moet je een grote creativiteit aan de dag leggen.” Verhulsts zinnen kunnen soms eindeloos meanderen. “Ja, ik houd daarvan, maar ik schrijf ook korte

zinnen. Een korte zin slaat genadelozer in als die huist tussen een paar langere zinnen.”

Wat zeker hard inslaat, zijn sommige van zijn titels, zoals *Godverdomse dagen op een godverdomse bol* uit 2008, bekroond met de Libris Literatuurprijs. Uit het juryrapport: “Zijn taal is opzettelijk scabreus, agressief.” De titel van zijn meest recente werk over zijn internaatsjaren, *Kaddisj voor een kut* (2014), liegt er ook niet om. Lang niet alle boekhandelaars leggen dat achteloos in hun etalage. Het gebruik van schuttingtaal lijkt effectbejag. Maar het dient als aanklacht. Met *kut* wordt in het boek een instellingsmeisje aangesproken door de bewaker bij een winkelcentrum die vindt dat zij te lang in zijn territorium rondhangt. “Van alle boeken die ik nog wil schrijven, moest dit er in ieder geval één worden, wist ik. Het is relevant en actueel. Literatuur mag zo nu en dan relevant zijn. Niet voor niets is het in de jij-vorm geschreven. De afstand die dat schept, is nuttig, maar het is ook om te beklemtonen dat die instellingen nog altijd vol zitten.”

Gereedschap

Zoekt Verhulst bij elk thema naar de juiste toon en stijl? De verhalen uit *De helaasheid der dingen* leiden haast als vanzelf tot hilariteit. “Maar ik vind dat geen hilarisch boek. De humor is wrang. De vreugde die je voelt bij het lezen van die mooie zinnen, is een leugen. We hebben het hier wel over door alcohol aangetaste monsters die op hun vrouw slaan en hun kinderen verwaarlozen.”

“Waar ik bij het schrijven naar zoek, zijn het passende vertelstandpunt en de tijd. Voor het standpunt heb je het hele scala: ‘ik’, ‘jij’, ‘wij’, ‘hij’ tot zelfs ‘het’ of ‘t’, zoals in *Godverdomse dagen*. Het vertelstandpunt en de tijd – verleden, heden, toekomst – zijn de belangrijkste dragers van een boek. Als lezer vergeet je dat. Als schrijver moet je het weten.”

Dat zijn aspecten van taal als het gereedschap van de schrijver. Ziet Verhulst taal ook weleens als eindproduct? Na lang nadenken: “Ik kan die taal kapotslaan en er iets nieuws van bouwen. Ik moet niet nastreven dat ik in het Nederlands schrijf, maar in het Verhulsts. Ik heb het recht woorden uit te vinden, zoals *helaasheid*. Mijn neologismen zijn duidelijk, neem ik aan. Maar ik kan er niet aan ontkomen dat dat Verhulsts een derivaat van het Nederlands is.”

“Het moeilijkste is om een goed evenwicht te vinden. Als ik alleen nog maar fraaie zinnen te bieden had, zou ik me geen schrijver meer voelen maar een componist. Ik wil als schrijver ook iets te vertellen hebben.”

De productie van Verhulst doet vermoeden dat hij razendsnel schrijft. Maar nee: “Ik schrijf tot mijn ontgoocheling heel langzaam. Vanochtend heb ik zitten werken en ik heb zeven zinnen geschreven. Ik polijst, boen, schaaf en schrap tijdens het schrijven – dat gebeurt heel weinig achteraf.” Is dat vooral zoeken naar bijvoorbeeld de juiste beeldspraak, zoals “De zon had zijn landing ingezet”? Dat staat aan het eind van Pierres verhaal in het Boekenweekgeschenk, als hij met Sonny op een heuvel in

Uit *De laatkomer* (2013)

“Alle betere ideeën in de wereld kennen het rijpingsproces van een overjarige brokkelkaas. Ook mijn plan om dementie te faken werd stapje voor stapje opgebouwd, soms zonder dat ik het zelf in de smiezen had. Waar en wanneer precies het allemaal begon, zou ik niet met zekerheid kunnen zeggen. Maar als ik word gedwongen één moment eruit te pikken, dan zou ik zeggen: die ene namiddag – wanneer? – twee jaar geleden, tweeënhalft jaar geleden misschien, in de petanqueclub. Want ja, ik hield er wel van een balletje te gooien met de kameraden. Heel ontspannen vond ik dat. Mijn vrouw niet. Zij vond petanque een bezigheid voor leeggangers; een spel dat was bedacht door de fiscus om het verbruik van alcohol en tabakswaaren op peil te houden, en meermaals heeft zij mij dan ook getraakteerd op uitspraken als: ‘Om de gazon te ontmossen voelt gij u niet goed genoeg meer in uw vel, maar om gelijk een onnozelaar balletjes in een zandbak te smijten zijt ge opeens wél voldoende dartel en energiek. Ik mag u honderd keren op mijn blote knieën vragen, Désiré, of ge met mij niet mee wilt gaan naar meubelzaak Verschoten, want ik zoek mij een nieuwe kast voor mijn keukenhanddoeken. En dan is het opeens altijd uw bloeddruk van hier of uw slechte rug van ginder die u tegenhoudt’.”

de Provence zit. “Zo ben ik daar niet mee bezig. Wat mij wél bezighoudt: hoe krijg ik die twee op die heuvel? In *De laatkomer* moet ik de lezers in dat verpleeghuis krijgen zonder dat ik ga leuteren over het behangpapier.” Hoe lukt dat dan? “Wel, de ik-figuur schijnt in z’n bed.”

Tweetalig

Tot slot: welke schrijvers bewondert hij? “Er zijn grootmeesters naar wie ik alleen maar heb op te kijken, zoals Jeroen Brouwers. Onlangs heb ik een brief van hem gekregen waarin hij schrijft dat hij mij als zijn broer beschouwt, in artistieke zin. Daar ben ik heel fier op.” Ook Gabriel García Márquez is voor Verhulst een literaire reus. “Een onwaarschijnlijk sterke verteller. Hij had de pech dat hij in het Spaans schreef, een taal met een wat beperkter klankarsenaal. García Márquez was de eerste om dat te erkennen: Spaanse bijvoeglijke naamwoorden klinken altijd maar weer hetzelfde.”

Is het Nederlands voor Verhulst ‘rijk’ genoeg? “Absoluut. Ik vind het Nederlands net vuurwerk: het

“Ik word soms exotisch gevonden door Nederlanders, en zelfs door Vlamingen, maar ik gebruik wat mij ter beschikking staat.”

spat, het spettert, het sprankelt. Het is een heerlijk klinkende taal en daardoor hoeven liedjes in het Nederlands voor mij niet – het Nederlands zingt zelf al. Ik hou ontzettend van dat Nederlands.”

Voor Nederlanders klinkt zijn taal vaak ‘grappig’, vanwege de Vlaamse eigenaardigheden. “Alle woorden die ik gebruik, staan in Van Dale. Dat is toch de codex. Ik word soms exotisch gevonden door Nederlanders, en zelfs door Vlamingen, maar ik gebruik wat mij ter beschikking staat. Angst voor woorden heb ik niet, ook niet voor Vlaamse. Ik ben tweetalig opgevoed: in het dialect en in het Nederlands. Die twee heb ik lang gescheiden, omdat ik dacht dat je die voor verschillende gelegenheden moest gebruiken. Maar er is een tussengebied dat zij delen. Daar zitten de mooie woorden. Zoals *jat* [spreek uit: ‘zjat’], dat ‘kopje’ betekent. Dat woord heb ik mijn hele kindertijd gebruikt. Ik dacht dat het Nieuwerkerks was, maar ik hoorde het opeens ook elders. Ik ben Van Dale in gedoken en verdomd: dat *jat* is gewoon Nederlands. Waarom gebruik ik dat dan niet?” ◀

Het Boekenweekgeschenk 2015

De zomer hou je ook niet tegen is van 7 tot 15 maart het geschenk dat u krijgt bij besteding van minimaal € 12,50 aan Nederlandstalige boeken. De novelle van Dimitri Verhulst, een uitgave van de CPNB (Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek), verschijnt in een oplage van 723.000 exemplaren.

In het verhaal ontfermt de ruim zestigjarige Pierre zich over de zwaar gehandicapte zoon van een gestorven geliefde. Hij ‘ontvoert’ deze “vegetatieve imbeciel” uit diens instelling en reist met hem naar Avignon. “Een paar oergeluiden kwamen eruit, ja, wat gekerm en gekreun, maar immer sobertjes. En ook dat kwijlen deed hij eigenlijk niet bijster theatraal. Af en toe wat opgeklopt schuim op zijn vleesloze lippen, als bij een vakkundig gezette caffè macchiato, griezeliĳer werd het niet.”

Op een heuvel in de Provence vertelt Pierre zijn reisgenoot over de liefde die niet standhield. Verhulst verwerkte in het verhaal bekende thema’s uit zijn werk. Waarom koos de schrijver voor een ‘nietszeggende’ tegenspeler? “Die jongen heeft de gave om zijn bek te houden en te luisteren. Hij doet datgene wat anderen bij een psychiater zoeken. In New York loopt het vol met die mongolen die voor veel geld alleen maar lústeren.”

Vlaams-Nederlands steeds Vlaamser

Met ingang van dit nummer belicht schrijfster en columniste Ann De Craemer op gezette tijden vanuit Vlaanderen allerlei taalkwesties.

In de eerste week van het nieuwe jaar lanceerde het Vlaamse Radio 1-programma *Hautekiet* een groots opgezette actie rond 'klare taal'. Omdat brieven, documenten en teksten die de burger onder ogen krijgt vaak niet begrijpelijk genoeg zijn, zal *Hautekiet* via radiospots de luisteraars oproepen om zo veel mogelijk voorbeelden van niet-klare taal in te sturen. Een panel zal de teksten onder handen nemen en bekende Vlamingen zullen optreden als ambassadeurs van duidelijke taal.

Zelf mocht ik in de studio als voorzitter van dit 'Heerlijk Helder-panel' de actie lanceren, en tot mijn vreugde kwamen er mas-

sionals, zo bleek uit de enquête, mag het Standaardnederlands er best Vlaamser gaan uitzien. 58 procent van 3226 Vlamingen bij wie taal een rol speelt in het beroepsleven gaf aan geen problemen te hebben met het gebruik van woorden als *solden* of *autostrade*, of het gebruik van gallicismen als *zich verwachten aan* (in plaats van *verwachten*) of *beroep doen op* (in plaats van *een beroep doen op*).

Journalist (en taalpurist) Joël De Ceulaer sprak van "een zwarte dag voor het Nederlands", maar om deze nuchtere vaststelling kon ook hij niet heen: het Vlaamse Nederlands is zich aan het ontvoegen van het Nederlands uit het noorden. Vanaf de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw kregen Vlamingen met opgeheven vinger de taalnorm uit het noorden opgelegd. Ook ik moest op de lagere school lijstjes uit het hoofd leren waarop stond wat wel en niet mocht. Geen *confituur* maar wel *jam*, terwijl wie dat woord in Vlaanderen gebruikt niet zou worden begrepen, of zou worden uitgelachen. Het gevolg van de lijstjes was dat het talige zelfvertrouwen van de Vlamingen – historisch gezien al niet bepaald sterk – nog meer de grond in werd geboord.

Kentering

Daar komt nu een kentering in: de meerderheid van de Vlaamse taalprofessionals weigert nog langer klakkeloos de norm uit Nederland te volgen. Moet er dan geen taalnorm voor het Nederlands zijn? Jawel, maar we mogen daarbij gerust de verschillen tussen Vlaanderen en Nederland omarmen. Of, aldus Ruud Hendrickx, de Vlaamse hoofdredacteur van Van Dale, in een column: "De Vlamingen zijn zich bewuster geworden van hun eigen Nederlands en ze willen dat ook gehonoreerd zien in het woordenboek. Terecht."

Dat groeiende talige bewustzijn is ook onderdeel van een breder cultureel bewustzijn. Toen in november vorig jaar WPG Uitgevers de stekker uit De Bezige Bij Antwerpen trok en besloot boeken van Vlaamse auteurs alleen nog in de Amsterdamse grachtengordel uit te geven, gingen veel cultuurminnende Vlamingen op hun achterste poten staan. Harold Polis, ex-uitgever van De Bezige Bij Antwerpen, zei in een interview in *De Standaard*: "Laat ons niet de calimero uithangen. Intellectueel en cultureel brandt de lamp hiér, niet in Nederland. Het publieke debat bijvoorbeeld situeert zich hier, het wordt niet gevormd in de kolommen van de *NRC of de Volkskrant*. En er is niets dat belet dat de boeken die daarmee gepaard gaan (...) ook hier worden gemaakt. Dat hoeft niet noodzakelijk import te zijn. Wat is dat nu voor flauwekul?"

Dat *import* is in dit verband een belangrijk woord: zoals Polis (te-recht) meent dat Vlaamse boeken ook hier in Vlaanderen kunnen worden uitgegeven, zo vinden steeds meer taalgebruikers dat Nederland ons niet langer hoeft te dicteren wat we wel of niet mogen zeggen. Multatuli wist het al: "Wanneer ik naga hoeveel uitdrukkingen van Vlaamse schryvers in Holland niet begrepen, of met afkeuring vreemd worden gevonden, moet ik vrezen dat ook myn geschryf voor de Vlamingen soms onverstaanbaar is. Deze gedachte is my zeer onaangenaam, vooral daar ik erken dat er van onze Zuidelyke stamverwanten veel kan geleerd worden. (...) Nu, verba, valent usu, als men slechts ruimte genoeg van blik behoudt, om te begrypen dat een ons ongewone uitdrukking correct kan zyn, en dat het onbesuisd afkeuren, bekrompen is." <

Het Vlaamse Radio 1-programma *Hautekiet* begon in januari een actie ter bevordering van 'klare taal'.

saal veel reacties. In de trein naar huis dacht ik aan de woorden van Gonnie Put, bezielster van Bureau Klare Taal en lid van het panel; ze zei dat de bestrijding van onduidelijke taal in Vlaanderen relatief jong is, terwijl men er in Nederland al langer mee bezig is.

Opgeheven vinger

Laat me aan die vaststelling meteen een ruimere koppelen: er is in Vlaanderen een toenemend zelfbewustzijn op taalgebied. Dat blijkt niet alleen uit de 'Heerlijk Helder'-actie, maar ook uit de enquête 'Hoe Vlaams is uw Nederlands?', waarvan de resultaten begin november werden bekendgemaakt. Van Vlaamse taalprofes-

'Fokking'

WILLEM VAN DE VIS - GRONINGEN

Bob van Dijk heeft het in de rubriek 'Gesignaleerd' in het decembernummer over het verschijnsel dat het woord *fucking* onder jongeren wordt uitgesproken als 'fokking'. Maar die signalering loopt ruimschoots achter de feiten aan.

Die uitspraak met een *o* is al lang geleden met de hiphop het Nederlands binnengekomen. Luister bijvoorbeeld eens naar het nummer 'Fok jou' van de Osdorp Posse uit 2003. Deze titel toont ook aan dat de *c* in het woord gedropt is. De hedendaagse jeugd is trouwens alweer een stap verder, en zegt en schrijft nu 'fak' en 'fakking'. Zoek maar eens op Twitter.

Sterren of woorden?

WILLEM VAN DE VIS - GRONINGEN

Frank Jansen schrijft in zijn artikel 'Sterren of woorden?' (*Onze Taal* december) over de voor- en nadelen van het systeem om boeken en films en dergelijke te waarderen met sterren in plaats van woorden. Wat ik in het stuk niet las, is de observatie dat het sterrensysteem vriendelijker is voor de beoordeelde. Als auteur krijg je waarschijnlijk liever één ster dan dat iemand je boek 'slecht' noemt. Dit komt, denk ik, doordat het prettiger is iets te krijgen (sterren) dan om beoordeeld te worden (in woorden). De schaal van een woordelijke beoordeling begint een stuk onder het nulpunt, terwijl elke ster die je krijgt er toch maar mooi één is.

Twee- of driesprong?

PIET LUKSEMBURG - IJZENDOORN

De Taaladviesdienst behandelt in het januarinummer in de rubriek 'Vraag en antwoord' de vraag of je een punt waar de weg zich splitst een 'tweesprong' of een 'driesprong'

Foto: Wikimedia

'Tweesprong' of 'driesprong'?

moet noemen. Mijn zoon en ik rijden geregeld kaartleesritten, en als wij een splitsing naderen, roept hij (met een knipoog): "Y-sprong links of rechts?"

Q en Z in merknamen

BOB VAN DIJK - GRONINGEN

Af Brandt Corstius schrijft in de januari-aflevering van haar column 'Van Aaf tot z' over het oppimpen van merknamen met de letters Q en Z. Ik heb daar nog een aanvulling op. Bij ons in Groningen rijdt de vervoersmaatschappij Qbuzz, ook in de regio Utrecht geen onbekende. Dit is dus een 'dubbelopje' van de twee letters – maar of een busmaatschappij hierdoor nu zo verhipt wordt? Overigens is Qbuzz opgericht door een oud-bestuurder van Connexion, ook weer zo'n reclame-letterspeling.

Onvertaalbaar Nederlands

AAD JANSSEN - BUSSUM

In het januarinummer noemt Gaston Dorren in zijn artikel 'Meer onvertaalbaar Nederlands' *bouwvakkersdecolleté* als voorbeeld van een algemeen bekende beeldspraak waarvoor het Engels alleen een 'saai' vertaling heeft. Hij noemt twee mogelijke Engelse equivalenten van dit woord, maar vermeldt

niet de term *belt cleavage* – absoluut niet saai en bovendien niet stigmatiserend.

Lidwoorden in het proto-Engels

PAUL J. MARCUS - AMSTERDAM

In zijn artikel 'Nederlands: taal met meeste ballast' (*Onze Taal* januari), over het promotieonderzoek van taalkundige Sterre Leufkens, beweert Berthold van Maris het volgende: "Het West-Germaanse dialect waaruit het Engels is voortgekomen, bereikte Engeland rond het jaar 500. In de zes eeuwen die daarop volgden, werd dat West-Germaans behalve door Germanen ook gesproken door heel veel mensen die zelf een andere moedertaal hadden (...). Als een taal door heel veel mensen als tweede taal gesproken wordt, leidt dat vaak tot grammaticale vereenvoudigingen die zo'n taal weer 'transparanter' maken. Zo hield het Engels uiteindelijk ook maar één bepaald lidwoord over: *the*."

Dat klinkt heel plausibel, maar feitelijk is het onjuist. Hoeveel bepaalde lidwoorden had de West-Germaanse voorloper van het Engels? Niet één. Het had helemaal geen lidwoorden. Dat uiteindelijk *the* overbleef als het enige bepaald lidwoord in het Engels, is dus niet te beschouwen als een ver-

eenvoudiging ten opzichte van de uitgangssituatie rond het jaar 500. Ik geloof niet dat contact met vreemde talen een grote rol heeft gespeeld bij de ontwikkeling van de lidwoorden in het Engels.

Naschrift Berthold van Maris

Als ik de historisch taalkundigen mag geloven zit het als volgt. In de periode van 500 tot 1100 ontstaan de lidwoorden in alle Germaanse talen, dus ook in het Nederlands en in het Engels. Ze ontstaan uit de aanwijzende voornaamwoorden. In het Engels verdwijnt in diezelfde periode het onderscheid tussen mannelijke, vrouwelijke en onzijdige aanwijzende voornaamwoorden, mogelijk als gevolg van het feit dat die taal veel niet-moedertaalsprekers had, voor wie dat onderscheid niet belangrijk genoeg was om het te behouden. In hoeverre het Engels toch ook nog een vroege periode heeft gekend met een mannelijk, vrouwelijk en onzijdig bepaald lidwoord, is niet goed vast te stellen, aangezien er uit die vroege periode nauwelijks teksten zijn overgeleverd.

Speculaas

JOOP VAN DIEPEN - OOSTERBLOKKER

De decemberaflevering van de etymologierubriek 'Woordsprong' is een smakelijk stuk over snoeperij in de sinterklaastijd door de eeuwen heen. De auteurs, Hans Beelen en Nicoline van der Sijs, hebben het onder meer over *speculaas*. Dat komt volgens hen van *speculatie* ('welbevinden'), en daaruit volgde dan de betekenis 'gebak voor fijnproevers'. Mij staat echter voor de geest dat *speculaas* te maken heeft met het Latijnse *speculum* ('spiegel'). Speculaaspoppen worden in een mal gemaakt, namelijk in een speculaasplank. Als de pop

uit de plank wordt gehaald, zijn de afbeeldingen van de pop en die van de speculaasplank elkaars spiegelbeeld. Maar misschien snijdt deze uitleg geen hout en is het slechts pure speculatie.

Naschrift Hans Beelen en Nicoline van der Sijs

Inderdaad valt op sommige plaatsen op internet te lezen dat *speculaas* te maken heeft of kan hebben met het Latijnse *speculum* ('spiegel'). Maar die herkomst is ook al lang geleden verworpen door de etymoloog F. de Tollenaere, die in 1985 een artikel publiceerde getiteld 'Hoe is "speculaas" ontstaan?' Hierin onderzocht hij nauwgezet de oudste vormen en betekenissen van het woord. Zijn conclusie is dat "probeersels" zoals die welke te maken hebben met *speculum* "volkomen losstaan van de oude bewijspplaatsen van het Nederlandse woord *speculatie*. Het zijn slechts vernuftspelletjes die zich niets gelegen laten liggen noch aan de ontwikkeling van de vorm, noch aan de vindplaatsen van een woord dat evident identiek is met het reeds Middelnederlandse *speculacie*, een leenwoord uit het Latijn met de betekenis 'bespiegeling'. Bij de hieruit ontstane betekenis 'zin, welbehagen' (1596) kon *speculatie* – een welbehagen voor de tong – zich aansluiten."

Voor meer informatie zie de Etymologiebank: <http://etymologiebank.nl/trefwoord/speculaas>.

Taal met ballast? [1]

BAS VOORHOEVE - AMSTERDAM

Berthold van Maris schrijft in het januarinummer in het artikel 'Nederlands: taal met meeste ballast' over het proefschrift van taalkundige Sterre Leufkens, waarin ze het

Speculaasplank: 'spiegel' (Latijn: *speculum*)?

Nederlands vergelijkt met 21 andere talen op het kenmerk redundantie. Ze geeft daarbij blijk van een – zeker voor een wetenschapper – merkwaardige vooringenomenheid: "transparantie" en "efficiëntie" in een taal zijn goed, redundantie, "ballast," is "overbodig" en dus slecht. Maar redundantie in een taal is helemaal niet slecht. Integendeel: redundantie is nodig. Een taal zonder redundantie zou onbruikbaar zijn. Bij ieder piepje, kuchje of kraakje zou niet te reconstrueren informatie verloren gaan, en zou om herhaling gevraagd moeten worden (wat dan waarschijnlijk ook weer niet verstaan zou worden, etc.).

Natuurlijke talen worden per definitie niet ontworpen. Ze groeien en evolueren, deels naar de behoeften van de gebruikers, en onder het trekken en duwen van veelal tegengestelde krachten, zoals enerzijds de behoefte om te verstaan en verstaan te worden, en lijnrecht daartegenover de natuurlijke menselijke luiheid. Als ik 'Dazeikhemaniezovreemd' zeg, verstaat iedereen mij prima, dus waarom zou ik dan de moeite doen om elke spraakklank van 'Dat is eigenlijk helemaal niet zo vreemd' goed te articuleren? Verstaan is voor een groot deel: invullen wat niet gehoord wordt, en dat kan alleen dankzij de in alle talen aanwezige en noodzakelijke redundantie. Zogenaamde overbodigheden in een taal

helpen vaak om ambiguïteiten op te lossen, contrasten tussen wat wel en wat niet bedoeld wordt te vergroten, en zo de communicatie te versoepelen.

Het artikel over Leufkens' proefschrift geeft tal van voorbeelden van vermeende overbodigheden: Wat betekent *het* in 'Het regent'? Niet veel, inderdaad, maar is het daarom overbodig? Geenszins. Als we het zouden laten vervallen, zou de mededeling vaker verkeerd verstaan of begrepen worden (bijvoorbeeld als vraag: 'Regent 't?'), zelfs als 'Regent' de norm zou zijn. Dat is ook precies de reden dat het niet de norm wordt. En waarom in hemelsnaam zou 'Regen val' beter en transparanter zijn dan 'Het regent'? Korter is het niet. (Met dat overbodige werkwoord *vallen*. Als we het dan toch over overbodig hebben: wat kan regen anders doen dan vallen?)

Zelfs het vermaledijde onderscheid tussen *de-* en *het-*woorden is niet helemaal nutteloos. Het zal ongetwijfeld uit het Nederlands verdwijnen – en ik zal dat niet betreuen – maar zolang het er is, heeft het nog een bescheiden functie. Neem het voorbeeld uit de kartertekst: 'Wilt u de bonnetje?' In een situatie waarin sprake is van meerdere bonnetjes zou dit makkelijk tot verwarring kunnen leiden (Zei ze nou 'bonnetjes?'). Met het gebruik van het correcte *het* zou deze verwarring zijn vermeden.

Taal met ballast? [2]

ED TERVOOREN - ENSCHEDE

Het artikel 'Nederlands: taal met de meeste ballast', waarin Berthold van Maris het proefschrift van Sterre Leufkens bespreekt (*Onze Taal* januari), deed mij de wenkbrauwen fronsen. Het woordje *het* zou bijvoorbeeld overbodig zijn in 'Het sneeuwt'? Maar wat te denken van 'Il neige' en 'Es schneit'? Twee enkelvoudige bepaalde lidwoorden? Het

Reacties naar:

redactie@onzetaal.nl, of
Redactie *Onze Taal*, Raamweg 1a,
2596 HL Den Haag.

Formuleer uw reactie kort en
bondig, bij voorkeur in niet meer
dan 250 woorden.

Duits en het Bulgaars hebben er drie. *Groot, grote, groots* (3x)? Vergelijk met *groß, große, großen, großes* (4x). Twee meervoudsuitgangen? Zie de Romaanse en Slavische talen.

Kortom: allemaal kenmerken die vrijwel alle Europese talen gemeen hebben. Niet onbegrijpelijk, gezien hun dynamische geschiedenis en langdurige onderlinge betrekkingen; daar sluipt al gauw ook wat 'historical junk' binnen, zoals Sterre Leufkens het noemt. Maar wat een rijkdom aan nuances! Probeer maar eens de geschriften van Descartes, Vestdijk, Einstein of Hawking te vertalen in zulke zogenaamd efficiënte talen als het Bininj Gun-Wok of het Tsjoecktsjisch, van volken die kort geleden nog in de steentijd leefden. Veel succes!

Naschrift redactie

Het artikel over het proefschrift van Sterre Leufkens heeft tot heel wat lezersreacties geleid. Omdat in veel van die reacties een emotionele ondertoon zat (boosheid, bezorgdheid), willen we er graag nog eens op wijzen dat noch de onderzoekster, noch *Onze Taal* hiermee het oogmerk heeft gehad om de taal te ontdeken van 'overbodige elementen' of iets dergelijks.

Sterre Leufkens heeft in haar onderzoek 22 (vooral exotische) talen met elkaar vergeleken op een technisch kenmerk, namelijk 'transparantie': de mate waarin elk woord de betekenis van één zogeheten 'entiteit' heeft (een persoon, handeling of eigenschap). Zeg je 'Het sneeuwt', dan verwijst *sneeuwt* naar de entiteit 'sneeuw', maar *het* verwijst niet naar een entiteit. In 'Sneeuw valt' heb je het

over twee entiteiten, 'sneeuw' en 'vallen'. In het tweede voorbeeld verwijst elk woord dus naar een aparte entiteit. Het tweede voorbeeld is, in de terminologie van Leufkens, 'transparanter'. Waarom is dat interessant onderzoek? Omdat transparantie misschien een verklaring vormt voor taalverandering: talen ontwikkelen zich in de richting van transparantie.

Ons artikel hierover heeft een journalistieke benadering, juist omdat het Nederlands binnen de onderzochte talen een bijzondere positie inneemt: het is de taal met de meeste niet-transparante elementen. Bij die benadering wordt het lastige begrip *transparantie* verduidelijkt door te spreken van "overbodige elementen" (zelfs "ballast"), en van "efficiëntie". Maar al die termen (inclusief *transparantie*) hebben behalve een objectieve betekenis ook een gevoelswaarde, waardoor het lijkt alsof ze een waardeoordeel inhouden: transparant lijkt goed, niet-transparant lijkt slecht. Overbodig lijkt ongewenst, efficiënt lijkt gewenst.

Verschillende lezers wijzen erop dat *niet-transparant* niet hetzelfde betekent als *overbodig* of *inefficiënt*. Wat niet-transparant is, kan best een zinvolle bijdrage aan de betekenis leveren. Al die niet-transparante elementen kunnen zelfs efficiënt genoemd worden. En ten slotte: ook al zouden er overbodige en inefficiënte elementen in onze taal zitten, dan kunnen we die best waardevol vinden, bijvoorbeeld omdat ze tot onze culturele erfenis behoren.

Al deze opmerkingen zijn terecht, en ze vormen een relevante bijdrage aan de discussie die er naar aanleiding van dit taalkundige onderzoek is ontstaan. Maar we zouden het betreuren als de indruk gewekt is dat *Onze Taal*, of de onderzoekster, een negatief oordeel over het Nederlands zou hebben uitgesproken. Want dat was natuurlijk niet de bedoeling. <

Heel Holland is Charlie

1,3 miljoen mensen op straat in Parijs, en allemaal heetten ze Charlie. Niet 1,3 miljoen mensen genaamd Mireille, Jacques, Pierre, Mathilde, Johnny, Hiske, Sven, Rosita, Vladimir of Mei Li, die samen de straat op gingen om steun te betuigen aan die ene Charlie, maar 1,3 miljoen Charlies. 1,3 miljoen gedode cartoonisten. 1,3 miljoen onverschrokken bespotters van macht, pretentie en hypocrisie. 1,3 miljoen helden, gestorven voor het vrije woord. Het is geen open formule, je kunt niet elke naam achter *Je suis* zetten. De dwarse Franse komiek Dieudonné M'Bala M'Bala zette op zijn Facebook-pagina: "Je suis Charlie Coulibaly" – de achternaam van de man die de Joodse supermarkt overviel. Dieudonné werd van zijn bed gelicht wegens 'de apologie van terreur'. De Franse profvoetballer met de achternaam Coulibaly, Adamo, krijgt het nog moeilijk, net als zijn Belgische collega Elimane Coulibaly.

In commentaren werd het "Je suis" vergeleken met het "Ich bin ein Berliner" van John F. Kennedy, maar het was anders. Kennedy was op dat moment inderdaad Berlijner met de Berlijners, in elk geval in overdrachtelijke zin. De vergelijking met "Je suis Charlie" zou beter hebben geklopt als Kennedy vanaf het balkon van Rathaus Schöneberg had geroepen: 'Ich bin ein Holocaust-Überlebender!' Maar dat deed hij niet. Toch is het zoets. 'Ik ben een WTC-employee', 'Ik ben een Tutsi', 'Ik ben een ebolapatiënt.' Geen eis ('Weg met'), geen oproep ('Wij steunen'), maar een vrijwillige toe-eigening van het slachtofferschap. Ik ben het slachtoffer. Dit onrecht is mij aangedaan.

Niet geld is de ware valuta van deze tijd, maar aandacht. Iedereen wil aandacht krijgen, voor het géven van aandacht zijn we niet erg te porren – zie de lage lonen en het tekort aan personeel in de zorg. De dienende rol van sympathisant, die zichzelf ondergeschikt maakt aan een hoger doel, die vooral meeloopt in een betoging om geteld te worden, zoals de kiezer op verkiezingsdag anoniem zijn biljet invult – voor dat nederige corvee hebben we geen belangstelling meer. In dit tijdperk van narcisme en individualisering hebben we een sterkere prikkel nodig om in beweging te komen: in plaats van een paar tijdschriftmedewerkers die wij amper kenden, waren wij het zélf die aan de vergadertafel doorzeefd werden. Het gaat om óns! De grootste mediagebeurtenis van de afgelopen tien jaar doet zich voor, en dan willen wij geen toeschouwer zijn maar deel van. "Beleef het mee!", roept NPO Radio 1. Het nieuws als iets waar je bij geweest moet zijn. En iedereen is er ook bij.

Heel Nederland leest. Heel Nederland bakt. Heel Nederland kijkt sterren. Heel Parijs ging de straat op, want iedereen was vermoord.

JAN KUITENBROUWER

Vraag en antwoord

Jacques(')(s) boek

? Als iemand Jacques heet, hoe maak je dan een bezitsvorm van die naam? Wordt het *Jacquess boek*, *Jacques's boek*, *Jacques' boek* of nog iets anders?

gen, krijgen in de bezitsvorm alléén een apostrof: *Loes' fiets*, *Tex' moeder*, *Carice' rol*, *Inez' huis*, *Jazz' broertje*, *Mulisch' boeken*.

In de naam *Jacques* wordt de slot-s niet uitgesproken, maar in *Jacques' boek* is wél een s hoorbaar. Dit wordt op schrift weergegeven met een apostrof, en niet met een s: een dubbele medeklinker aan het eind van een woord geldt als een ongewenst woordbeeld (met uitzondering van leenwoorden, zoals *stress* en *edelweiss*). Daarom wordt in zo'n geval aangesloten bij andere namen die in de spelling op een s eindigen door *Jacques' boek* te schrijven. Vergelijkbare gevallen zijn *Dumas' meesterwerk* en *Calais' haven*.

Die uitzondering geldt alleen voor de s. Bij andere niet-uitgesproken slotletters, zoals de z en de x (doorgaans in Franse namen), krijgt de bezitsvorm wel een s: *Deprezs voorstelling*, *Malrauxs werk*. Hier komt namelijk niet twee keer dezelfde medeklinker achter elkaar te staan.

! De bezitsvorm van *Jacques* schrijf je met alleen een apostrof: *Jacques' boek*.

De hoofdregel is dat er bij een bezitsvorm een s achter de naam komt: *Henks auto*, *De Jongs plannen*, *Nathalies burenen*. Als de naam eindigt op een klinker(klank) die als één letter wordt geschreven, komt er een apostrof voor de bezits-s: *Ella's jas*, *Kiki's spullen*, *Di Rupo's strikje*. Namen die in de uitspraak op een s-, een z- of een sj-klank eindi-

Bezitsvorm: de regels

In de officiële spelling is een apostrof voor de bezits-s alleen juist na een lettergreep die op een enkele (open) klinker eindigt: bijvoorbeeld *Ella's jas*, *Kiki's spullen* en *Romeo's huis*. Dat is omdat de schrijfwijze zonder apostrof (*Ellas*, *Kikis*, *Romeos*) tot een verkeerde uitspraak zou kunnen leiden. Na een toonloze e, een e met een accent aigu, een medeklinker of een combinatie van twee of meer klinkers komt er geen apostrof: *Annekes idee*, *Renés fiets*, *Corries dochter*, *Ron Vlaars voetbalclub*, omdat hier geen uitspraakproblemen kunnen ontstaan.

Zelf hanteren we bij *Onze Taal* iets minder strikte regels. Door de apostrof kan een eigenaam namelijk duidelijker uitkomen: *Anneke's idee*, *René's fiets*, *Corrie's dochter*, *Ron Vlaar's voetbalclub*. Daarom keuren we die vormen in principe ook goed. Vooral bij buitenlandse namen en bijvoorbeeld bedrijfsnamen is de apostrof naar ons idee beter: *David Byrne's invloed*, *Michel Sardou's muziek*, *Sony Ericsson's producten*. Dit komt in de praktijk ook al eeuwen voor. In het Witte Boekje is deze vrijheid in de spellingregels opgenomen.

Op www.onzetaal.nl/bezits-s is een lange lijst met voorbeelden te vinden.

LETTERLIJK EN FIGUURLIJK

Op halfzeven

? Waar komt de uitdrukking *op halfzeven* vandaan, zoals in 'Zijn hoed staat op halfzeven' en 'Haar broek hangt op halfzeven'?

! Met *halfzeven* is in deze uitdrukking het tijdstip bedoeld; het woord verwijst naar de stand van de klok om half zeven – of beter gezegd: “naar den schuinen stand van den eenigen wijzer op een ouderwetsch torenuurwerk”, zoals het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* het formuleert.

Er waren vroeger blijkbaar torenklokken die maar één wijzer hadden, namelijk die voor de uren. Om zes uur hing die wijzer recht omlaag, maar om half zeven hing hij tussen de zes en de zeven in, en daardoor leek de wijzer een beetje 'uit het lood' te hangen. Zo kreeg *op halfzeven staan* de figuurlijke betekenis 'scheef staan'.

Oorspronkelijk had de uitdrukking vooral betrekking op hoofddeksels. Later werd ze ook toegepast op andere kledingstukken die niet goed staan of zitten: *een broek op halfzeven* is een broek die een beetje afgezakt is.

Naast *op halfzeven* komt ook *op halfelf* voor, al staat die vorm niet in de hedendaagse woordenboeken. Op internet zijn hiervan verschillende voorbeelden te vinden, zoals “Er is nog een tak verwijderd die op halfelf stond”, “[een paard] met zijn oren op halfelf”, en zelfs “Zijn gezicht staat op halfelf.”

Voor hetzelfde geld/geldt

? Is in de volgende zin *geld* of *geldt* juist? 'Voor hetzelfde geld/geldt gaat de beurs niet door.'

! Juist is *voor hetzelfde geld*, zonder *t*. Het gaat hier niet om een vorm van het werkwoord *gelden*, maar om het zelfstandig naamwoord *geld*.

Voor hetzelfde geld betekent letterlijk 'tegen dezelfde kosten', zoals in 'Voor hetzelfde geld koop je bij de Bristol een veel mooiere jas.' De afgeleide, figuurlijke betekenis is 'het is evengoed mogelijk dat, het kan net zo goed zijn', zoals in 'Voor hetzelfde geld gaat de beurs niet door.'

Vragen om/naar

? Wat is het verschil tussen *vragen om* en *vragen naar*? Welk voorzetsel is bijvoorbeeld juist in de zin 'Het onderzoeksbureau vroeg tien mensen om/naar hun mening'?

! *Vragen om* en *vragen naar* betekenen niet helemaal hetzelfde, maar zijn in deze zin wel allebei mogelijk.

Bij *vragen om* gaat het om een verzoek om iets te krijgen, bijvoorbeeld 'De student vroeg om een cappuccino', 'De klant vroeg om een bonnetje'; het woord *naar* zou hier niet passen. De combinatie *vragen naar* is synoniem met *informereren naar*: degene die iets vraagt,

Vraag je 'naar' of 'om' een mening?

wil meer weten over een bepaald onderwerp. Bijvoorbeeld: 'De dokter vroeg [= informeerde] naar mijn thuis-situatie', 'In een sollicitatie-gesprek vragen [= informeren] ze vaak naar je werkervaring.'

In de zin over het onderzoeksbureau suggereert *vragen om* dat de tien mensen het verzoek krijgen hun mening te geven, en *vragen naar* dat er naar hun mening wordt geïnformeerd. Aangezien dat min of meer op hetzelfde neerkomt, zijn beide combinaties juist.

Overigens kan in plaats van *vragen om* soms ook gewoon *vragen* worden gebruikt: 'De klant vroeg een bonnetje.'

Aangeprezen en afgeprijsd

? Het voltooid deelwoord van *aanprijzen* is sterk: *aangeprezen*, maar dat van *afprijzen* is zwak: *afgeprijsd*. Waar komt dat verschil vandaan?

! Er bestaan twee werkwoorden *prijzen*: het sterke *prijzen* - *prees* - *geprezen* en het zwakke *prijzen* - *prijdsde* - *geprijsd*. Het sterke *prijzen* betekent 'loven, roemen', zoals in 'Ze werd geprezen om haar moed'; het zwakke *prijzen* betekent 'van een prijs voorzien': 'De pakken zuivel worden in het magazijn geprijsd.' Omdat *aanprijzen* ('aanbevelen door te

prijzen') is samengesteld met het sterke *prijzen*, is *aanprijzen* zelf ook sterk. Bij *afprijzen* ('in prijs verlagen') gaat het juist om het zwakke *prijzen*.

De twee werkwoorden *prijzen* hebben een verschillende herkomst. Het sterke *prijzen*, dat al sinds de dertiende eeuw bestaat, is een vernederlandsing van het Franse werkwoord *priser*; het zwakke is een negentiende-eeuwse afleiding van het zelfstandig naamwoord *prijs*. Werkwoorden die van een zelfstandig naamwoord zijn afgeleid, zijn vrijwel altijd zwak. Zo is er ook verschil tussen *krijten - kreet* - *gekreten* (een verouderd woord voor 'hullen') en *krijten - krijtte* - *gekrijt* ('met krijt bestrijken, van krijt voorzien').

TAALTRAININGEN

Dit voorjaar geeft Onze Taal weer diverse taaltrainingen.

- za. 28 maart, Amsterdam: complete training spelling
- za. 28 maart, Den Haag: flitstraining *d's* en *t's*
- do. 9 april, Amsterdam: opfrustraining (spelling, grammatica, leestekens)
- do. 9 april, Amsterdam: flitstraining *d's* en *t's*
- za. 11 april, Den Haag: leestekens
- za. 18 april, Den Haag: grammatica
- di. 21 april, Amsterdam: complete training spelling

Leden van Onze Taal kunnen met korting deelnemen. Meer informatie vindt u op www.onzetaal.nl/taaltrainingen.

MEER TAALADVIES?

Wie taalvragen wil voorleggen, kan ons ook bellen: 0900 - 345 45 85 (80 cent per minuut). Wij zijn telefonisch bereikbaar op werkdagen van 09.30 tot 12.30 uur. Op onze website worden bovendien zo'n 2000 taalkwesties behandeld: www.onzetaal.nl/taaladvies.

A. Test uw spellingkennis

1. a. caissière
b. cassière
c. kassière
2. a. mamegrafie
b. mammografie
c. mammografie
3. a. toedeledokie
b. toedelidokie
c. toedeliedokie

B. Vergroot uw woordenschat

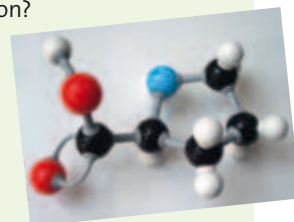
1. *catweazle*
a. schichtige, wereldvreemde persoon
b. schuwe marterachtige
c. sluwe methode om online wachtwoorden te stelen
2. *evoë*
a. cactussap
b. jubelkreet
c. oud-Grieks wijnvat
3. *narratief*
a. clownesk
b. op een vergissing berustend
c. verhalend

C. Zoek de fouten

1. Helemaal opgedost als croquant shish-kebab-stokje, struise broccoli-stronk en bleke pastinaak storten de drie aspirantadvocates zich in het carnevalsgedruis.
2. Samen met een als de Griekse oppergod Zeus verkleedde electricien, een qwerty-toetsenbord en een champignon verlaten ze uren later het drinkgelach in de Noord-Brabantse kroegen.

D. Extra

Waarvan zien we hier een model: een cel, een molecuul, een atoom, een proton of een elektron?

De antwoorden vindt u op bladzijde 68 van dit nummer.

KORTE TAALTIPS

Op()zoek De combinatie *op zoek* is met een spatie: 'Ik ben op zoek naar een rustige plek.' *Opzoek* is juist als werkwoordsvorm in bijvoorbeeld: 'Dit is de reden dat ik een rustige plek opzoek.' >> www.onzetaal.nl/opzoek

Wie wil(t) Het is 'Wie wil me even helpen?', niet 'Wie wilt me even helpen?' >> www.onzetaal.nl/wiewil

Valentijn/valentijn Het woord *Valentijnsdag* is met een hoofdletter, maar *valentijn* ('stille geliefde') en *valentijnskaart* krijgen een kleine letter. >> www.onzetaal.nl/feestdag

Sier(r)aad In *sieraad* en *sieraden* zit maar één *r*. >> www.onzetaal.nl/sieraad

Taal in het donker

Films met een hoofdrol voor taal

Een man loopt van links naar rechts, een treindendert een tunnel in: films maken gebruik van beeldtaal. Maar echte taal speelt er ook weleens een rol in – soms zelfs een hoofdrol. Een overzicht.

RAYMOND NOË

In den beginne was er het woord. Dat geldt voor boeken – de Bijbel voorop – maar niet voor films. In films was er eerst het beeld, en dat woordenloze tijdperk duurde ook vrij lang. Meer dan dertig jaar, van 1895, toen de gebroeders Lumière hun eerste korte rolprent vertoonden, tot 1927, toen de eerste geluidsfilm te zien was, was het niet mogelijk gesproken taal aan films toe te voegen. De enige taal was geschreven taal, die te lezen was op zogenoemde tussentitels: korte teksten die de handeling nader verklaarden ('Somewhere in New York') of verder hielpen ('Our hero decides to go ...'). Het verhaal moest in beelden verteld worden: de handeling, de interactie en de mimiek en lichaamstaal van de acteurs moesten het doen. Wel konden regisseurs

zich bedienen van verschillende vormen van beeldtaal, die zich in die tijd sterk ontwikkelde.

Muziek

In 1927 verscheen de eerste geluidsfilm in de bioscoop, *The Jazz Singer*, en zoals de titel al zegt, klonk daarin behalve het gesproken woord ook de taal van de muziek. In *The Jazz Singer* (die in Nederland overigens niet ondertiteld of nagesynchroniseerd werd) diende die nog vooral om het publiek te verbazen, maar het werd al snel duidelijk dat je de effecten van beeldtaal door het toevoegen van muziek aanzienlijk kunt versterken. Mits het doordacht is uitgevoerd, kan de combinatie van beeld en muziek een film veel beter maken – er zijn dan ook weinig filmmakers die dit middel nu nog laten liggen.

Toen de gesproken taal eenmaal zijn intrede in de film had gedaan, was dat lange tijd 'de taal van herkomst'. Engels in Britse en Amerikaanse films, Frans in Franse films, Italiaans in Italiaanse films. En als er dan eens een buitenlander in zo'n film voorkwam, lieten ze hem in de taal van de film spreken, met een zwaar aangezet accent. Daardoor kon het voorkomen dat je in een Engelstalige film Duitse soldaten onderling hoorde spreken over 'ze bladdie iengliesh'. Dat duurde voort totdat men op een gegeven moment aandacht ging schenken aan dit soort de-

tails. *The Longest Day* uit 1962 was een van de eerste Amerikaanse films waarin de Duitsers Duits spraken en de Fransen Frans. In de oorlogsfilm *Patton* (1970) spreken de Russen ook echt Russisch en in de Pearl Harbour-film *Tora, tora, tora* uit 1970 spreken de Japanners echt Japans. Het buitenlands werd dan ondertiteld.

Sinds die tijd is er vrijwel geen filmmaker meer die hier niet op let. Spraak moet zo authentiek mogelijk zijn, tot de accenten aan toe. In de Franse film *Bienvenue chez les Ch'tis* (2008), waarin een mediterrane Fransman wordt verbannen naar het hoge noorden nabij de Belgische grens, spreken de noorderlingen met het (in de ogen van de rest van

Spannende films à la *Raiders of the Lost Ark* worden nog net wat spannender als er onbekend schrift of een code ontcijferd moet worden.

Frankrijk) koddige accent van die streek. En voor de Britse film *Under the Skin* uit 2013, die zich in en rond Glasgow afspeelt, mat de Amerikaanse Scarlett Johansson zich een Schots-Engelse tongval aan. Terwijl toch niemand het haar kwalijk had genomen als ze met een buitenlands accentje had gesproken, omdat ze in die film een buitenaards wezen speelt.

Aliens

Die aandacht voor taal- en spraakdetails heeft een hoge vlucht genomen in sciencefiction- en fantasy-films. Wil je als regisseur van een film met aliens of elfen erin serieus genomen worden, dan huur je een 'language consultant' in die speciaal voor jou een kunsttaal ontwerpt – een zogenoemde 'conlang' ('constructed language'). Als eerste gebeurde dat in de tv-serie *Star Trek*, waarin de oorlogszuchtige Klingons een harde taal met veel keelklanken kregen aangemeten. En daarna volgden onder meer de *In de ban van de ring*-films, waarin door schrijver en taalkundige J.R.R. Tolkien ontwikkelde elfentalen te horen zijn, en *Avatar* (2009), waarvoor de Na'vi-taal

Tekst in beeld

De laatste jaren wordt in films steeds vaker tekst in het beeld opgenomen. Dat gebeurt vooral door wat jongere filmmakers, die beïnvloed zijn door strips en clips, waarin het integreren van grafische elementen en woorden in beeld veel gewoner is. Soms gebeurt dat enkel uit esthetische overwegingen, en soms heeft het ook een functie. Iemand die daar al lang geleden mee experimenteerde, was de Fransman Jean-Luc Godard, die in zijn films uit de jaren zestig en zeventig geregeld woorden, zinnen of korte teksten in beeld bracht om de kijker op een bepaald idee te brengen. Zo staan er in zijn film *La Chinoise* (1967) op kamermuren teksten als "Il faut confronter les idées vagues avec des images claires" ('Tegenover vage ideeën moet je heldere beelden plaatsen').

geconstrueerd werd. Ook de populaire tv-serie *Game of Thrones* heeft twee eigen conlangs – het Dothraki en het Valyrian – en zelfs voor de game *Myst* werd een nieuwe buitenaardse taal gecreëerd. Het fascinerende aan deze conlangs is dat er vervolgens ook altijd mensen zijn die die talen echt willen leren spreken.

Problemen overwinnen

Het mag duidelijk zijn: aan de taal of talen die in een film gesproken worden, wordt veel aandacht besteed. Maar zijn er ook films óver taal, of waar taal een grote rol in speelt? Jazeker, maar als taal op de voorgrond treedt of wordt geplaatst, is dat meestal omdat het goed uitkomt voor het verhaal. Spannende films à la *Raiders of the Lost Ark* worden nog net wat spannender als er onbekend schrift of een code ontcijferd moet worden. En dan is iemand die daarvoor gestudeerd heeft wel zo handig, dus 'Enter the linguist'. Een enkele keer is zelfs het hele plot rond een taalexpert opgebouwd, zoals in Disney's *Atlantis*, waarin een jonge taalonderzoeker een geheimzinnige tekst ontcijfert die hem naar het verzonken continent voert, of *The Interpreter*, waarin Nicole Kidman een tolk speelt die een obscure Afrikaanse taal beheerst, en daardoor toevallig hoort hoe twee sprekers van die taal een moord beramen. Maar zulk soort films zijn zeldzaam.

Naast de categorie films waarin taal een probleem is, zijn er films over mensen die problemen met taal hebben, en hoe ze die problemen overwinnen. Er zijn films over mensen die niet kunnen horen, zoals de Oscar-winnaar *Children of a Lesser God* (1986), over mensen die nauwelijks kunnen spreken, zoals Oscar-winnaar *My Left Foot* (1989), en over mensen met spraakproblemen, zoals Oscar-winnaar *The King's Speech* (2010) – blijkbaar heb je bij de leden van The Academy of Motion Picture Arts and Sciences, die de Oscars uitreikt, een streepje voor als je film gaat over iemand die taal- of spraakmoeilijkheden heeft. Een bewering die nog bevestigd wordt door de Oscar die de film *The Artist* in 2012 kreeg. In deze stomme film raakt een succesvolle stommefilm-acteur voorgoed werkloos door de komst van de ge-

Beeldtaal

Met beeldtaal kunnen associaties en verwachtingen worden opgeroepen. Simpel gezegd: breng een deur in beeld, en de kijker verwacht dat deze even later zal opengaan. Belicht een acteur van onder, en hij wordt enger gevonden. Een voortrazende trein suggereert iets onontkoombars, en het schijnt zelfs zo te zijn dat – in ieder geval voor de westerse filmkijker – een acteur die van links naar rechts beweegt 'de goede kant op gaat', en dat hij andersom richting narigheid loopt.

Verder kan de regisseur met beeld bepaalde zaken suggereren. Een vertrapte bloem staat voor 'verstoord geluk' of een bijl die door de lucht zwaait voor een gewelddadige dood. Een beroemd voorbeeld is het laatste beeld van Hitchcocks *North by Northwest* (1959), waarin een trein een tunnel in rijdt, meteen nadat de hoofdrolspelers elkaar eindelijk in de armen hebben kunnen sluiten.

In *In de ban van de ring* komen door Tolkien ontwikkelde elftalen voor.

luidspraak – en waarom hij werkloos werd, blijkt pas in de allerlaatste seconden van de film, als hij voor het eerst (en meteen voor het laatst) iets zegt – daar gold: aan het einde is er het woord.

Films zonder dialoog

- *Quest for Fire* (1981). Over holenmensen en hun zoektocht naar vuur, ver voor het ontstaan van taal.
- *Themroc* (1973). Franse klassieker waarin een fabrieksarbeider de holenmens in zichzelf ontdekt.
- *All Is Lost* (2013). Zeezeiler Robert Redford strijdt zwiingend tegen de elementen.

Films over wolfskinderen – kinderen die nooit een taal geleerd hebben

- *Nell* (1994). Jodie Foster als vrouw die zonder taal is opgegroeid.
- *Jeder für sich und Gott gegen alle* (1974). Werner Herzogs op ware feiten gebaseerde film over een mysterieus wolfskind.
- *L'enfant sauvage* (1970). Op ware feiten gebaseerde film van François Truffaut.

Films over doven en gebarentaal

- *The Heart is a Lonely Hunter* (1968). Over de eenzaamheid van een dove man.
- *Marie Heurtin* (2014). Non zoekt en vindt contact met doofblind meisje.
- *The Tribe* (2014). Oekraïense, geheel in gebarentaal 'gesproken' film over bende van dove jongeren die zich bezighoudt met prostitutie, afpersing en diefstal.

Films over taalkundigen

- *The Linguists* (2008). Over taalkundigen die in uiteenlopende landen bedreigde talen documenteren.
- *Is the Man Who Is Tall Happy?* (2013). Animatie-documentaire van Michel Gondry die probeert tot het gedachtengoed van Noam Chomsky door te dringen door hem te interviewen.
- *My Fair Lady* (1964). Taalprofessor Rex Harrison helpt marktmeisje Audrey Hepburn van haar Cockney-accent af.

Films over codes en geheimtaal

- *Windtalkers* (2002). Actiefilm over de Navajo-indianen die er in de Tweede Wereldoorlog voor zorgden dat de Amerikanen een onkraakbare code hadden – door in het Navajo te communiceren.
- *The Imitation Game* (2014). Drama over de briljante wiskundige Alan Turing, die erin slaagt de onkraakbaar geachte Duitse Enigma-code te ontcijferen.
- *The Mystery of the Rosetta Stone* en *The Secrets of the Hieroglyphs* (2005). Twee delen uit de docudramaserie *Egypt*, over de geheimen van het Egyptische schrift.

Mel Gibson – in de films die hij regisseert, probeert hij de taal zo authentiek mogelijk weer te geven

- *Braveheart* (1995). Over de leider van een Schotse opstand. Schots gesproken.
- *The Passion of the Christ* (2004). Het passieverhaal in het Aramees, Latijn en Hebreeuws.
- *Apocalypto* (2006). Over de ondergang van de Maya's, gesproken in 'Yucateeks Maya'.

Films met gezongen dialogen

- *Les parapluies de Cherbourg* (1964). Over een verkeerd gelopen liefde van Cathérine Deneuve. Van Jacques Demy.
- *De tranen van Maria Machita* (1991). Ellen ten Damme zingt zich door haar moeilijkheden heen in een film van Paul Ruven.
- *Les Misérables* (2012). Film naar de beroemde musical naar het beroemde boek van Victor Hugo.

Nederlandstalige dialectfilms

- *Wilde mossels* (2000). Zeeuwse jongeren op drift.
- *Any Way the Wind Blows* (2003). Regisseur Tom Barman volgt een aantal Antwerpenaren op een warme junidag.
- *Rundskop* (2012). Misdaaddrama over de Belgische hormonenmaffia. De film wordt grotendeels gesproken in het Truierlands, een Limburgs dialect.

Films over pratende machines

- *2001: A Space Odyssey* (1968). Stanley Kubricks klassieke sf-film met de sprekende en eigenmachtig optredende boordcomputer HAL.
- *Her* (2013). Met Scarlett Johansson als zwoel sprekende 'digital assistent' die haar eigen weg gaat.
- *War Games* (1983). Een van de eerste films waarin een door middel van spraaksynthese sprekende computer worden opgevoerd.

Varia

- *Babel* (2006). Veelgeprezen film waarin maar liefst zeven talen (waaronder gebarentaal) gesproken worden.
- *Lost in Translation* (2003). Twee Amerikanen in Tokio zijn op elkaar aangewezen omdat ze geen Japans spreken.
- *A Clockwork Orange* (1971). Meesterwerk waarin een door schrijver Anthony Burgess bedacht Bargoens ('Nadsat') gesproken wordt. <

‘Heeft’ iemand gedraaid?

Als juryleden in *The Voice of Holland* hebben besloten hun stoel te draaien, wordt gezegd dat ze ‘gedraaid hebben’. Maar het is toch ‘gedraaid zijn’?

MARC VAN OOSTENDORP

Draaiende stoelen spelen een belangrijke rol in het tv-programma *The Voice of Holland*. In de eerste ronde moeten kandidaten voorzingen voor coaches die met hun stoelen van hen afgekeerd zitten. Pas als een coach vindt dat iemand goed genoeg is, drukt hij op een knop en draait zijn stoel; hij geeft daarmee te kennen dat hij deze zanger in het vervolg van de reeks wil begeleiden.

Volgens veel internetgebruikers blijkt zo’n coach dan te hebben gedraaid en niet te zijn gedraaid. We vinden bijvoorbeeld zinnestjes als de volgende:

- Haha, die zus had het niet eens door dat Roel had gedraaid!
- Wauw, wat een uithaal! Alle coaches hebben gedraaid.
- Jammer dat er niemand heeft gedraaid.

Volgens de meeste grammatica’s van het Nederlands is dat *hebben* niet juist. Het zou *is* (of *zijn*) *gedraaid* moeten zijn. Nu komt die vorm op het internet

Eén jurylid van *The Voice of Holland* ‘heeft gedraaid’.

natuurlijk ook wel voor, maar als het over *The Voice of Holland* gaat minder vaak dan die met *hebben*.

Wat is hier aan de hand? Beïnvloedt het Engels (‘He has turned’) nu ook al de keuze tussen *hebben* en *zijn*? De ware oorzaak is interessanter, volgens de Delftse taalkundige Maaïke Beliën. Volgens haar halen de twee werkwoorden verschillende aspecten van de betekenis van werkwoorden als *draaien* naar voren. Zij publiceerde hierover eind vorig jaar een artikel in het jaarboek *Linguistics in the Netherlands 2015*.

Actie

Bewegingswerkwoorden als *draaien* beschrijven een beweging en daarom een verandering. *Zijn* benadrukt het resultaat van die verandering: ‘Ik zat wat te draaien op mijn stoel en ineens was ik honderdtachtig graden gedraaid.’ Het gaat er dan om hoe je zit, en minder hoe je daartoe gekomen bent. *Hebben* benadrukt juist de actie: hoe het eraan toeging tijdens het draaien. Vandaar dat het werkwoord bij *The Voice of Holland* zo natuurlijk klinkt. Het draaien van de coaches is daar een daad, met een heel specifieke betekenis.

Volgens Beliën gaat dit ook op voor andere bewegingswerkwoorden; voor *keren* bijvoorbeeld:

- Omdat we deze afrit misten, zijn we gekeerd bij de volgende afrit.
- Daardoor reden we een afslag voorbij, dus toen het even rustig was hebben we gekeerd, nog een gevaarlijk kunstje, omdat de weg niet zo breed was en de greppel behoorlijk diep, maar het lukte.

In de eerste zin wordt het gewone *zijn* gebruikt, dat dus het resultaat van het keren benadrukt. In de tweede zin ligt de nadruk veel duidelijker op de actie zelf. Je ziet het hele gedoe met die auto langs de greppel voor je, en dan gebruik je kennelijk liever *hebben*.

Beliën laat zien dat je soortgelijke voorbeelden ook bijvoorbeeld met *stijgen* kunt maken: ‘Ik had gestegen’ betekent dat je met veel moeite op je mountainbike hebt zitten zwoegen.

Volgens de grammaticaboeken is voorsnog in al deze gevallen alleen *zijn* aanvaardbaar. Maar kennelijk is er dus iets aan het veranderen. Er lijkt een nieuwe grammaticaregel te ontstaan: als je wilt zeggen dat het allemaal veel gedoe was, benadruk je de actie – en gebruik je *hebben*. <

Harry Cohen 1917-2015

REDACTIE ONZE TAAL

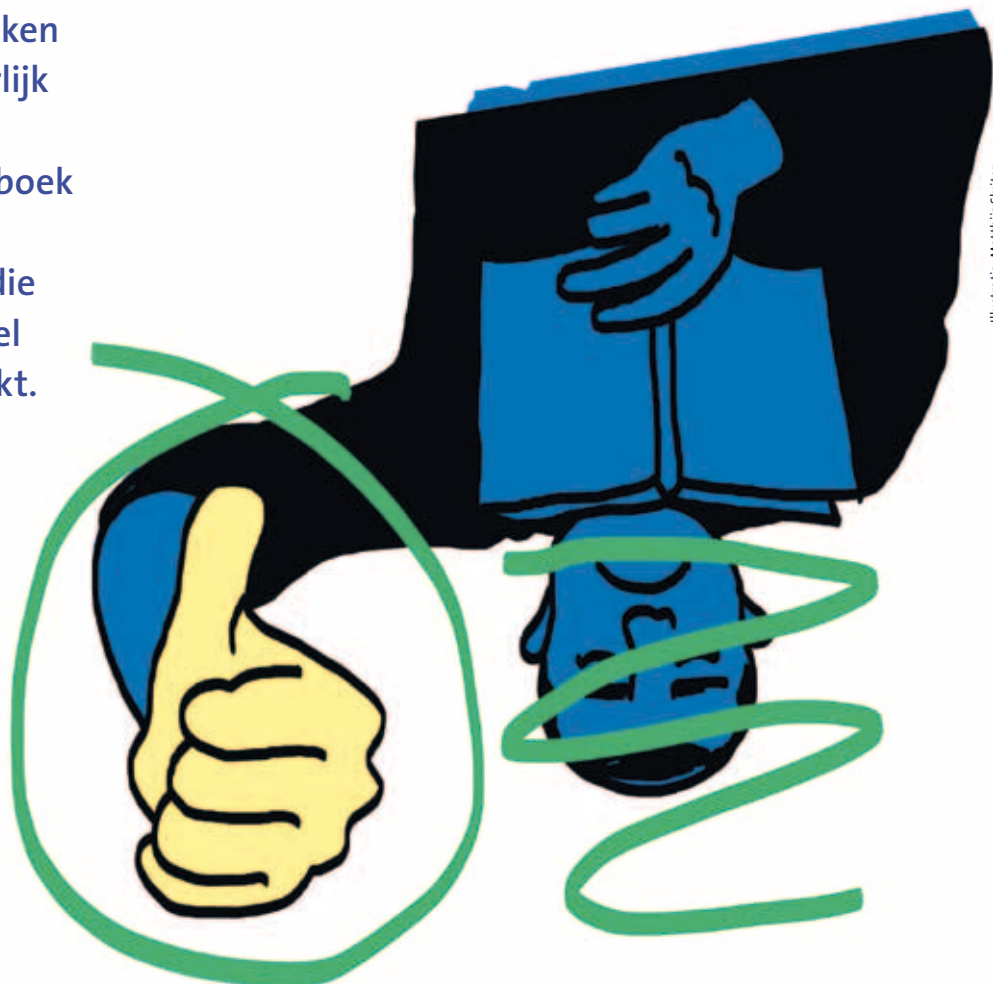
Op 31 januari overleed in Brussel op 97-jarige leeftijd Harry Cohen, van 1979 tot 2004 vaste medewerker van *Onze Taal*. Cohen was van huis uit econoom, maar hij voelde zich sterker aangetrokken tot taal. Het grootste deel van zijn leven werkte hij als vertaler bij de Europese Commissie in Brussel; daarnaast publiceerde hij geregeld column-achtige stukken in *NRC Handelsblad*. En hij schreef vele tientallen grotere artikelen voor *Onze Taal*.

Spelling, purisme, woordenboeken en taalnormen hadden Cohens speciale interesse. Met voorbeelden als *de ruwe oliekoopman* en *een opvouwbare fietsenwinkel* illustreerde hij een spellingregel die vaak niet werkte. In zijn stuk over de Académie française (1992) liet hij op subtiele wijze zien dat opgelegde taalnormen niet effectief zijn. En hét artikel in *Onze Taal* over verkleinwoorden in het Nederlands was van de hand van Cohen. Pas toen hij bijna negentig was, ruimde hij zijn naslagwerken op en stopte hij met schrijven.

Wij wensen zijn nabestaanden veel sterkte bij de verwerking van dit grote verlies.

Op de achterflap van boeken drukken uitgeverij natuurlijk alleen positieve oordelen van deskundigen af. Het boek moet tenslotte verkocht worden. Maar soms zijn die wervende citaten wel heel erg uit hun verband gerukt.

FRANK JANSEN

Illustratie: Matthijs Sluiter

“Geestig en ontroerend”

Citaatmisbruik op achterflappen

U pakt in de boekhandel een boek van de stapel, draait het om, leest achterop dat het volgens de recensent van *NRC Handelsblad* “loei spannend” is en “magistraal” geschreven. Mag u er dan op vertrouwen dat die krant juist geciteerd wordt?

De regels voor correct citeren zijn simpel: je opent met aanhalingstekens, geeft vervolgens de woorden en zinnen van de bron letterlijk weer en sluit met aanhalingstekens. Aan een citaat mag je niets veranderen, alleen inkorten is toegestaan, zolang je maar op de plaats waar de niet opgenomen woorden en zinnen stonden het weglatingsteken gebruikt: (...).

Dat zijn heldere regels. Ze zijn bedacht voor wetenschappelijke publicaties, zodat lezers van bijvoor-

beeld een proefschrift erop kunnen vertrouwen dat de auteur zijn bronnen correct weergeeft. Dat bespaart die lezers de tijd om het allemaal zelf op te zoeken. Om die reden worden de regels ook gebruikt bij serieuze journalistieke producten.

Risico

In aanbevelingsteksten achter op een boek (ook wel ‘blurbs’ genoemd) worden die citeerregels niet heel strak gevolgd. Dat komt doordat zo’n tekstje behalve informatief (waar gaat het boek over, wie is de schrijver?) ook wervend moet zijn – het is uiteindelijk vooral ook reclame. Het duurt ook maar enkele seconden voordat klanten in boekhandel het boek weer terugleggen, en die tijd moet de blurbschrijver maximaal effectief gebruiken. Citaten in blurbs zijn

daarom altijd kort, de strekking is altijd positief en de genoemde bron onafhankelijk en deskundig. Deze kenmerken laten zich in de praktijk niet altijd combineren met de strenge citeerregels.

Het gevolg: er wordt losser geciteerd, waardoor de strekking van het citaat soms niet helemaal overeenstemt met die van de bron – meestal een recensie. En daarmee nemen blurbschrijvers eigenlijk een aanzienlijk risico. De pakkans is immers aanzienlijk groter dan bij wetenschappelijke publicaties, want niemand leest die. Bovendien herinneren recensenten uit wier werk wordt geciteerd zich tamelijk goed wat ze geschreven hebben, en zijn ze mans genoeg om misbruik van hun teksten in vileine stukjes aan

Er wordt losser geciteerd, waardoor de strekking van het citaat soms niet helemaal overeenstemt met die van de bron – meestal een recensie.

de kaak te stellen. Toen ik begon met het verzamelen van wat er allemaal misgaat bij het citeren van recensies in blurbs, bleek dit trouwens een uitkomst. Ik kon putten uit publicaties waarin schrijvers van de oorspronkelijke recensies eloquent gehakt maakten van incorrect citerende uitgeverijen en andere adverteerders.

Plussen

Waar maken de verminkt geciteerden zich zoal druk om? En in hoeverre hebben ze gelijk?

De Volkskrant (16-9-2012) bespreekt het volgende geval:

Bron: recensie in <i>Trouw</i>	Citaat op achterflap roman <i>VSV</i> van Leon de Winter
Soms is hij erg lang van stof en valt hij in herhaling, maar de meeste tijd houdt hij je soepeltjes in de ban.	De Winter houdt de lezer soepeltjes in zijn ban.

Het voorbeeld is interessant omdat hier iets fout én iets goed is gegaan. Om te beginnen met het positieve: de blurbschrijver heeft de voornaamwoorden *hij* en *je* terecht verduidelijkt en de twijfelachtige zinsnede “in de ban” (waarschijnlijk een verhaspeling van de uitdrukkingen *in de ban doen* en *in zijn ban houden*) gecorrigeerd. Maar dubieus is dat de eerste twee deelzinnen, beide met een negatieve opinie, zijn geschrapt. Het gevolg is dat een genuanceerd oordeel louter positief wordt. En dan is in de laatste deelzin ook nog de bepaling *de meeste tijd* geschrapt. Waarom? Misschien heeft de flaptekstschrij-

ver zich gestoord aan het anglicisme, maar te vrezen valt dat hij het oordeel wat verder bij wilde plussen. Met tijdsbepalingen werkt het immers zó: een zin die zonder zo’n bepaling waar is, blijft waar als je er een aan toevoegt. Als bijvoorbeeld de zin ‘De Bellamyweg is een stille straat’ klopt, dan klopt ‘De Bellamyweg is op zondagmorgen een stille straat’ ook. Maar het omgekeerde geldt natuurlijk niet; als de zin ‘Tijdens de spits is de Bellamyweg een drukke straat’ juist is, dan geldt niet vanzelf: ‘De Bellamyweg is een drukke straat.’ De gewraakte zin in het citaat wordt door de lezer opgevat als geldend voor de lectuur van het hele boek. Door de schrapping beweert het citaat dus te veel. Of dat erg is, valt te betwijfelen. Daar is de stap van *de meeste tijd* naar *altijd* te klein voor.

Glibberig pad

Moelijker wordt het in het volgende voorbeeld, ontleend aan een advertentie van de Partij van de Arbeid:

Bron: <i>Trouw</i> (13-9-2013)	Citaat in PvdA-advertentie
Kabinet lijkt pijn van crisis evenwichtig te verdelen.	Pijn crisis eerlijk verdeeld.

Te waarderen valt het dat het citaat deskundig is ingekort, en dat het kruideniersachtige *evenwichtig* is vervangen door *eerlijk*, waardoor de uitdrukking *eerlijk delen* meeresoneert. Dubieuzer is de manipulatie van het werkwoord: een voorzichtige interpretatie van een proces (“lijkt te verdelen”) wordt vervangen door een waardering van een als vaststaand gepresenteerd resultaat (“verdeeld”).

In het volgende voorbeeld zette de bewerkte van de al genoemde flaptekst op het boek van De Winter enkele stappen verder op het glibberige pad van de citaatmisleiding:

Bron: recensie in <i>Trouw</i>	Citaat op achterflap roman <i>VSV</i> van Leon de Winter
Geestig is het zelfportret van De Winter zelf. (...) Wat rest zijn ontroerende scènes rondom Theo van Gogh.	Geestig en ontroerend.

Geestig en *ontroerend* zijn bijvoeglijke naamwoorden, woorden die een eigenschap geven van iets anders, meestal een zelfstandig naamwoord. In het geval van de brontekst staan die er ook keurig bij: *zelfportret* en *scènes*. Maar in de blurbtekst niet. Het probleem is dat de lezer met zulke bijvoeglijke naamwoorden zonder object geen genoegen neemt, en meteen op zoek gaat naar de meest waarschijnlijke interpretatie, in dit geval: het hele boek. Hij vat het citaat dus op als ‘Dit boek is geestig en ontroerend.’ En dat is toch wel bedenkelijk.

Toegeving

De belangrijkste eis die aan een citaat moet worden gesteld, is dat de meest voor de hand liggende interpretatie van het citaat in overeenstemming is met de strekking die het in de brontekst had. Dat speelt een rol in de volgende voorbeelden. Eerst een licht geval:

Bron: recensie in <i>De Standaard</i> (2009)	Citaat in blurb roman <i>Het verloren symbool</i> van Dan Brown
Dan Brown stelt pertinente vragen die ieder van ons bezighouden. De antwoorden die hij zijn personages laat geven, zijn teleurstellend. Wie verwacht dat er in <i>The Lost Symbol</i> echte onthullingen staan, komt bedrogen uit.	Dan Brown stelt pertinente vragen die ieder van ons bezighouden.

Er is weleens voorgesteld dat elk commercieel citaat minimaal vijf naast elkaar staande woorden uit de brontekst moet bevatten.

We zien hier dat de auteur een betoog opbouwt, dat eindigt in een negatief oordeel. De eerste zin kan wel positief geïnterpreteerd worden, maar is een soort toegeving: 'hoewel de vragen interessant zijn, ...' Dan is het misleidend om alleen die eerste zin te citeren. Dezelfde truc hanteerden de tekstdschrijvers van de PvdA in de al genoemde advertentie:

Bron: commentaar in <i>de Volkskrant</i> (17-9-2013)	Citaat in PvdA-advertentie
Vanuit dat perspectief bezien is de Miljoenennota een knappe prestatie. Maar de burger die voor het vijfde jaar op rij zijn koopkracht ziet dalen, zal daar nauwelijks boodschap aan hebben.	Miljoenennota knappe prestatie.

Net als in het vorige voorbeeld bevat de oorspronkelijke tekst beweringen met een tegengestelde strekking. In zulke gevallen geeft de tweede bewering de doorslag. Het compliment over de Miljoenennota in de eerste zin wordt irrelevant gemaakt door de tweede zin.

Nog bonter maakt de copywriter van een stripuitgeverij het:

Bron: recensie van <i>Scribbly 2</i> op de website van Stripster	Citaat in advertentie voor <i>Scribbly 4</i> op de achterflap van <i>Myx 3</i>
Maar dan de grappen zelf: liefhebbers zien hierin het toppunt van lachwekkende meligheid. In vergelijking met andere melige strips (Heinz, Dirkjan) legt Scribbly het echter genadeloos af. Veel van de grappen in de tweede Scribbly-bundel zijn flauwer dan een goed humeur kan verdragen.	Het toppunt van lachwekkende meligheid!

Ook hier put de advertentieschrijver inspiratie uit de toegeving aan het begin van het betoog. Het verschil met de vorige gevallen is dat de recensent hier al meteen afstand neemt van de positieve mening door deze toe te schrijven aan niet met name genoemde "liefhebbers". Het toppunt van misleiding is wel:

Bron: filmrecensie in <i>Het Parool</i> (2000)	Citaat in advertentie
Van aanstekelijke romantiek is geen sprake.	Aanstekelijke romantiek!

Hier is de strekking van het oorspronkelijke oordeel dus helemaal omgedraaid. Je zou kunnen zeggen dat lezers van advertenties en blurbs de informatie inclusief citaten met een korreltje zout nemen, net zoals iemand die een vakantie boekt, weet dat de zon zelden zo mooi ondergaat als in de folder van het reisbureau. Anderen zijn minder mild gestemd. Zo is weleens voorgesteld dat elk commercieel citaat minimaal vijf naast elkaar staande woorden uit de brontekst moet bevatten. Het geval Scribbly laat zien dat daarmee niet alles is opgelost. Een ander voorstel is om alleen volledige zinnen te citeren, maar uit het geval Dan Brown blijkt dat ook dat geen oplossing is. Bezwaarlijker is dat deze voorstellen geen recht doen aan de aard van een advertentie of blurb. Daarin staat nu eenmaal heel weinig tekst, en daar passen alleen ultrakorte citaten in.

Een heel andere aanpak is om het misbruik van citaten te vergelden met machtsmisbruik. Zo oppert Henry Alford in *The New York Times* dat recensenten de producties boycotten van uitgeverijen die zich herhaaldelijk aan valse citaten bezondigen. Maar schrijvers kunnen de blurb van hun eigen boeken ook gebruiken om afstand te nemen van recensenten. Dat is wat W.F. Hermans in de jaren vijftig van de vorige eeuw deed met de invloedrijke radiorecensent dr. P.H. Ritter jr. Om met Ritter af te rekenen citeerde Hermans uit een van diens radiopraatjes een zin over zijn bundel *Paranoia*, sloeg de rest over en plakte er – zonder weglatingsteken – alleen de afsluiting van het radiopraatje aan vast. Het resultaat sierde de blurb van een latere uitgave van Hermans, *Het behouden huis*: "En hij vermoordt de vrouw in de badkamer. Ik dank u voor uw belangstelling." <

Springvos

Bijna alle gedichten van Hans Faverey (1933-1990) zijn raadselachtige gedichten. Ik snap er vaak niet veel van, maar ik heb er wel een zwak voor. Ik vind ze geestig, gek, intrigerend, en soms ook mooi. Maar wat is mooi? Dat is haast niet uit te leggen. Ik maak mezelf wijs dat ik de gedichten van Faverey soms mooi vind omdat hij mooie woorden gebruikt. Maar wat is een mooi woord? *Luchtsluis*, *haaeleer* en *glasdruk* vind ik mooie woorden. En *springvos*. Wat is een springvos? We weten het niet. Het zou heel goed een Nederlands woord kunnen zijn, maar het bestaat niet. Ik kan nu wel een deel van het gedicht citeren waarin het dier voorkomt (“Sprinkhanen; wilde honing; // springvossen. Zon met wieken / in haar sterrenbos”), maar daarmee krijgt het dier nog geen contouren.

Bij mijn weten is het gedicht met de springvos nog door geen enkele Faverey-deskundige verklaard. Gerrit Krol, een liefhebber, noemde het gedicht “het toppunt van onbegrijpelijkheid”, in zijn nawoord bij *Springvossen*, een bloemlezing uit de nagelaten gedichten van Faverey. Daarin kwam de springvos opnieuw voorbij, opnieuw in een omgeving die weinig losliet over de aard van het beestje: “Herinneringen aan cirkels; / springvossen, yerricans; / potscherven, papyrusresten.” Maar juist in de geheimzinnigheid van het rare woord ligt ook de aantrekkelijkheid ervan. Gerrit Krol in zijn nawoord: “Omdat een springvos niet bestaat, geeft het niet hoe je je hem voorstelt: een vos, een stuifmeelkorrel of een elektron. In de natuurkunde maakt het ook al niets uit. Of hij nu van a naar b springt dan wel van b naar a. Je begrijpt het ene vers door het andere te lezen – dat doet de springvos.” Dit lijkt mij regelrechte onzin, maar wel aardige onzin. Spreken wij van springonzin.

Als ik mijn ogen sluit, springt er vanzelf een andere vos in beeld. “The quick brown fox jumps over the lazy dog” – de klassiek geworden zin waarin alle letters van het alfabet minstens één keer voorkomen. Die snelle bruine vos die over die luie hond heen springt – dat lijkt mij de springvos.

GUUS MIDDAG

De dichter
Hans Faverey
(1933-1990).

Foto: Steye Raviez

Dango

Een ingewikkelde kwestie heb ik te pakken, denk ik. Kijk, in het leven hebben wij taal, en die taal bestaat uit woorden waarmee je dingen duidelijk maakt. In de afgelopen jaren worden die woorden, vooral bij het sms'en, whatsappen en mailen, vaak vervangen door kleine plaatjes die ‘emoji’ genoemd worden.

Als iemand je sms't of je haar zoon van zwemles op wilt halen en jij vindt dat goed, dan stuur je haar een getekend plaatje van een hand met een opgestoken duim.

Als je een vriend wilt meedelen dat je zin hebt om 's avonds sushi te eten, stuur je een plaatje van sushi. En in bijna de helft van de gevallen stuur je gewoon een hartje of een geel gezichtje dat in plaats van ogen hartjes heeft. Emoji vervangen woorden.

Maar dan de volgende vraag: wat zijn dan eigenlijk de woorden die de emoji beschrijven? Ik bedoel: hoe hēten al die emoji?

Ik kwam hierop door de uitreiking van de Golden Globes. Daarbij droegen veel actrices rode galajurken, en in de media werd geschreven dat ze ‘aangekleed waren als de chachacha-emoji’. Ineens wist ik welke emoji dat moest zijn: die met het dansende vrouwtje in de rode jurk, een emoji die mensen vaak gebruiken om aan te geven dat ze iets feestelijk vinden.

Ik wist dat al die tijd niet. Dit was dus de chachacha-emoji! En ik had hem, heel naïef, al die tijd in mijn hoofd bestempeld als ‘het dansende vrouwtje’. Had dat lachende drolletje dan ook een officiële naam? En dat aapje met zijn pootjes voor zijn gezicht?

Nou, dat was dus zo, bleek uit de *Emojipedia* op internet. De emoji die ik altijd ‘de duivel’ noem, blijkt ‘Japanse oger’ te heten. Dat aapje met die bedekte ogen? De ‘see-no-evil monkey’. Het drolletje heet ‘pile’ of ‘poo’.

Sommige dingen bleken ook iets totaal anders te zijn, nu ik de namen erbij las. Iets wat ik interpreteerde als een valende ster is het ‘duizeligheidssymbool’. Een vrouwtje met haar hand naast haar hoofd heet ‘informatiedeskpersoon’. Iets wat ik zag als een boom met een feestvlaggetje eraan, blijkt de naam ‘tanabataboom’ te hebben. Een waterijsje blijkt een ‘dango’ te zijn – en een dango is een ‘zoete dump-ling’. Een huisje met een puntdak is een ‘Europees postkantoor’ – lekker specifiek.

Ik sprak al die tijd dus een nieuwe taal waarvan ik eigenlijk niet wist wat de helft van de woorden betekende. En ik redde me er prima mee.

AAF BRANDT CORSTIUS

Taalpuzzel

SAMENSTELLING: RUTGER KIEZEBRINK

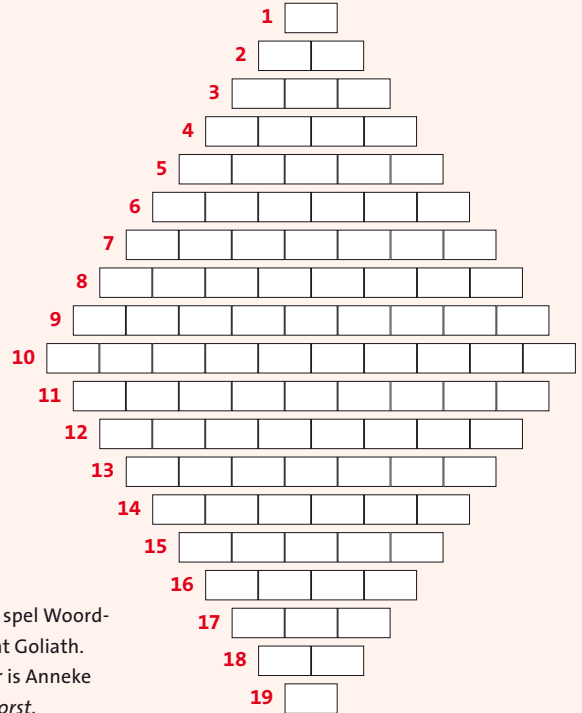
Deze maand weer een 'ruitpuzzel'. Vul per omschrijving één woord in. Bij elk woord in de bovenste helft moeten dezelfde letters gebruikt worden als in het woord erboven, plus één extra; de volgorde mag veranderen. In de onderste helft verdwijnt er juist per woord een letter.

Wilt u kans maken op de maandprijs, stuur dan voor 28 februari de negentien woorden per e-mail naar puzzel@onzetaal.nl of per post naar Raamweg 1a, 2596 HL Den Haag (o.v.v. 'Taalpuzzel').

- 1 kalium; 2 mijn persootje; 3 gevangenis; 4 schakel; 5 gering; 6 boetseren; 7 vervelend doen; 8 wriemelen, wemelen; 9 eivormige stukken brandstof; 10 traditionele carnavalskledij; 11 heel klein schrijven; 12 komen tot/bij; 13 Duitse deelstaat; 14 nuttig handwerk; 15 zie je op de weg als er problemen zijn; 16 lichaamsdeel; 17 snavel; 18 waterdaling; 19 byte

De winnaar krijgt een van de drie versies van het spel Woord Zoeker, beschikbaar gesteld door spellenfabrikant Goliath. De winnaar van de puzzel uit het januarinumnummer is Anneke van Schaik uit Utrecht. De oplossing was: *nachtvorst*.

Trends, neologismen, jongerentaal – Ype Driessen houdt iedere maand in *Onze Taal* de vinger aan de pols in zijn fotostrip 'Ype'.

Ype

Tweemaandelijks
rubriek over namen
die je tegenkomt
als je door de atlas
bladert.

Amsterdam Beach

Als we aan het strand in Zandvoort liggen, weten we dat we, nu ja, inderdaad, in Zandvoort zijn. Maar niet voor iedere bezoeker van die badplaats geldt dat nog. Toen een journalist van *Het Parool* in 2013 aan een toeriste vroeg of zij de naam kende van de plaats waar ze lag te zonnen, antwoordde ze bevestigend. “Of course! Amsterdam Beach!” Van Zandvoort had ze nog nooit gehoord.

Dat is te danken (of te wijten) aan de Amsterdamse toeristen-industrie. Het toverwoord daarbij is *citymarketing*. De naam van Amsterdam, beroemd over de hele wereld, wordt ook gebruikt om bezienswaardigheden buiten de hoofdstad aan de man te brengen. Amsterdam Beach is de naam die op folders voor buitenlandse toeristen staat, en verwijst naar het deel van het Noordzeestrand dat zich uitstrekt van IJmuiden tot Zandvoort.

Lovers

Amsterdam Beach, als aanduiding voor het lange stuk strand ten westen van Amsterdam, is vermoedelijk in 1996 of 1997 bedacht door het rondvaartbedrijf Lovers, dat van 1996 tot 1999 een trein liet rijden tussen Amsterdam en IJmuiden. In 1997 had directeur Peter Sul het in een vraaggesprek met *NRC Handelsblad* over “de Loverstrein naar ‘Amsterdam Beach’”.

Toen bestond al wel de bijnaam Amsterdam aan Zee, waarmee de – vooral door Amsterdamers gefrequenteerde – badplaats Bloemendaal bedoeld wordt, en tegenwoordig ook het strandje Blijburg in het Amsterdamse stadsdeel IJburg.

Nog een voorbeeld van citymarketing is het Muiderslot, dat voor de buitenlandse toerist tegenwoordig het Amsterdam Castle is, of Amsterdam Castle Muiderslot. Zo staat het bijvoorbeeld op de website van het kasteel zelf, en op de kaart *Amster-*

Foto: Joop van Nes jr.

‘Amsterdam Beach’ is bereikbaar met de Amsterdam Beach Bus.

dam Metropolitan Area. Die kaart is uitgegeven door de Metropoolregio Amsterdam, een organisatie waarin Amsterdam samenwerkt met overheden in de buurt van de hoofdstad.

Toeristen schijnen nooit te klagen over de nieuwe en nogal verwarrende namen, al moeten die in de praktijk toch weleens problemen veroorzaken, zou je denken. Want wat moeten ze als ze met een plattegrond van Amsterdam voor het Muiderslot staan? ‘Where are we on the map?’ is dan de vraag.

Annexatiedrift?

Ligt het allemaal aan een ongebreidelde annexatiedrift van de hoofdstad? Hebben – bijvoorbeeld – de gemeente Zandvoort en de beheerders van het Muiderslot hier knarsetandend in moeten leren berusten? Helemaal niet. De naam Amsterdam Castle werd geopperd door het Muiderslot zelf, dat graag een graantje meepikt van de naamsbekendheid van Amsterdam. In 2011 was het hun eigen directeur die het initiatief tot de naamsverandering nam. Financieel gesproken was dat heel goed gezien. In 2013 vertelde het hoofd Communicatie dat het jaar-

lijkse aantal buitenlandse bezoekers was verdubbeld naar 20.000.

Inmiddels wil zo’n beetje iederéén nu wel bij ‘Amsterdam’ horen. De bollenstreek wordt aangeduid als Amsterdam Flower Strip, en Waterland, het drassige gebied direct ten noorden van de hoofdstad, wordt op de Engelstalige website van Amsterdam Marketing – de organisatie die ook achter de slogan “I Amsterdam” zit – Amsterdam Waterland genoemd. Hotel De Oude Taveerne in Durgardam, in Waterland, noemt zich sinds kort Amsterdam Village Hotel.

Intussen slaat Amsterdam Beach zijn klauwen steeds verder uit, vooral naar het zuiden. In 2012 kondigde een congrescentrum in Noordwijk een naamsverandering aan: het heet voortaan Noordwijk International Center Amsterdam Beach. Is Amsterdam Beach eigenlijk nog te stuiten? Ja, want ergens in het zuiden is een onneembare barrière, en dat is Hoek van Holland. Die plaats staat ook bekend als Rotterdam aan Zee, en – in toeristentaal – als Rotterdam Beach Hoek van Holland. Want ook Rotterdammers doen aan citymarketing. <

Schrijven is goed voor de gezondheid, zo wordt gezegd. Als je je gedachten onder woorden brengt, krijg je greep op je leven, en dat zorgt voor welbevinden. Maar is dat wel zo? En zijn er andere verbanden tussen taal en gezondheid?

FRANK JANSEN

Illustratie: Hein de Kort

Pillen slikken of pillen schrijven?

Taal als geneesmiddel

Vijf jaar geleden ontdekte het Meertens Instituut dat mensen die een harde g uitspreken minder vaak ziek zijn dan sprekers met de zachte variant, doordat die harde, raspende luchtstroom “een hygiëniserend effect op de bovenste luchtwegen” heeft. Het Genootschap Onze Taal bood daarom gratis cursussen aan om mensen van hun zachte g af te helpen. Het werd allemaal gemeld in een persbericht van Onze Taal dat vlak voor 1 april verscheen. Zo'n 150 mensen trapt erin.

Tegelijk schijnen nogal wat Limburgers werkelijk te denken dat juist de hárde g een ziekmaker is. Zij willen hun zachte g voor geen goud inruilen voor de Randstedelijke g, “die schraapt als een schep over tegels”; ze zijn bang dat ze op die manier een keelziekte oplopen.

Maar er bestaan intussen wel degelijk ziekten die iets met taal te maken hebben. Zo lijden nogal wat wetenschappers aan ‘typomanie’: het obsessieve ver-

langen je naam in druk te zien. De typomaniak is herkenbaar doordat hij bij het in handen nemen van een nieuw boek onmiddellijk doorbladert naar de literatuurlijst om te zien of er naar hem verwezen wordt.

Ook komt het voor dat te veel van een bepaald soort taalgebruik voor ziektes zorgt. De beroepsziekte van leraren is bijvoorbeeld schorheid of een ander stemprobleem. Onvoldoende taalvaardigheid kan eveneens tot ziekte leiden, en zelfs tot de dood. Een voorbeeld is de leesvaardigheid van ouderen. In een onderzoek moesten 65-plussers bijsluiters van geneesmiddelen lezen en daarna aangeven hoeveel ze van de teksten begrepen hadden. Op grond daarvan onderscheidden de onderzoekers bekwame en onbekwame lezers van bijsluiters. Zes jaar later gingen ze van beide groepen na wie er nog leefde. Van de onbekwame lezers bleken er anderhalf maal zoveel overleden te zijn als van de bekwame lezers. Leesvaardigheid redt levens.

Vloeken en schelden

Is het ook mogelijk dat een vorm van spreken of schrijven iemand ziek maakt, dan wel geneest? Van vloeken en schelden is aangetoond dat het de spreker weerbaarder maakt. Een Engelse professor liet proefpersonen hun handen in ijskoud water houden totdat ze het van pijn niet meer uithielden. De ene groep personen mocht zo vaak ze maar wilde een vloek naar keuze uiten, de controlegroep moest zich beperken tot een neutraal woord. De vloekers doorstonden hun marteling langer en zeiden minder pijn te hebben ervaren. Wie tijdens het werk geregeld scheldt op alles wat hem dwars zit, heeft minder last van werkstress. Bovendien schept zijn gescheld een band met andere, ook scheldende werknemers. De onderzoekers merken er wel bij op dat een en ander buiten gehoorsafstand van de uitgescholdenen moet gebeuren. Op hen heeft schelden natuurlijk een minder positief effect. Uit analyses van wat er gebeurt in de hersenen van personen die met naam en toenaam uitgescholden worden, blijkt dat zij dezelfde sensatie ervaren als bij lichamelijke kwelling.

Maar het intrigerendste is wel het verband tussen gezondheid en schrijven. Maakt schrijven je gezonder? Voor velen is dat overigens helemaal geen vraag meer. Natuurlijk is dat zo, en ze schrijven op hun websites op welsprekende wijze waarom dat logisch is. Wie schrijft, is expressief, creatief, ordent zijn gedachten en krijgt greep op zijn leven. Dat leidt tot meer welbevinden en een betere gezondheid. Het enige probleem met deze verhalen is dat ze uit de pen vloeien van schrijfcoaches en docenten expressief schrijven.

Moeras

Wie op zoek gaat naar een bewijs dat schrijven een positieve invloed heeft op de gezondheid, voelt zich al snel wegzakken in een wetenschappelijk moeras. Je kunt net zo goed beweren dat schrijven juist gevaarlijk is voor je gezondheid. Ik doel dan niet op langdurig in een zithouding verkeren of naar een beeldscherm uren, maar op het zogeheten Plath-effect, genoemd naar de Britse dichtster Sylvia Plath: het verschijnsel dat naar verhouding veel schrijvers – en nog meer schrijfsters – een einde aan hun leven hebben gemaakt.

Het schrijven van een dagboek schijnt ook slecht voor de gezondheid te zijn. In Engels onderzoek moesten de proefpersonen een dagboek bijhouden waarin ze persoonlijke zaken noteerden die ze niet zomaar aan de openbaarheid wilden prijsgeven. Na enkele weken werd onderzocht of deze personen vaker of minder vaak een bezoekje aan de dokter hadden gebracht dan een controlegroep die geen dagboek bijhield. De dagboekschrijvers bleken aanzienlijk meer last te hebben van hoofdpijn, slapeloosheid en spijsverteringsproblemen.

Andere onderzoekers rapporteren juist wél een positieve invloed van schrijven. Een van de bekendste is de Amerikaanse psycholoog Pennebaker, die ook onderzocht aan welke voorwaarden de schrijverij moet voldoen wil die de schrijver een opkikker geven. Een van zijn bevindingen luidt dat autobiografische teksten waarin veel woorden van het type *omdat* en *dus* voorkomen, geneeskrachtig werken.

Autobiografische teksten waarin veel woorden als *omdat* en *dus* voorkomen, zouden geneeskrachtig werken.

De verklaring is dat deze woorden symptomatisch zijn voor (heilzaam) zelfonderzoek.

Experimenten

Wie heeft er gelijk? In zulke gevallen heb je als onderzoeker baat bij het lezen van zogeheten meta-analyses. Daarin worden zo veel mogelijk experimenten verzameld en gefilterd op kwaliteit, en worden vervolgens de resultaten vergeleken. De twee meest relevante meta-analyses verschenen beide in 2006. Uit de ene blijkt dat gezonde mensen minder vaak gebruikmaken van medische zorg als ze stressveroorzakende ervaringen opschrijven. Fijn! Alleen wel jammer dat het opschrijven niet werkt bij patiënten en personen met psychische problemen. De andere studie, gebaseerd op nog meer experimenten, beantwoordt de vraag of het goed voor je is om traumatische ervaringen aan het papier toe te vertrouwen. Het antwoord is duidelijk ja. De auteur schrijft het positieve effect toe aan het feit dat je door het (herhaaldelijk) opschrijven aan de nare ervaringen went, waardoor ze geleidelijk uitdoven.

Uit het voorgaande trek ik de volgende conclusie. Er is geen aanwijzing dat schrijven op zichzelf de gezondheid in het algemeen beïnvloedt. Wie ziek is, heeft dus meer aan pillen slikken dan pillen schrijven. Wie een nare ervaring heeft beleefd en daar last van houdt, bijvoorbeeld omdat hij de slaap niet kan vatten, kan deze kwaal wel met schrijven proberen te bestrijden. Het beste is het probleem herhaaldelijk te analyseren en het van veel kanten te benaderen. <

(advertentie)

MEESTERLIJK ONDERWIJS

BEVOEGDHEID TE GRAAD HALEN?

Bij Hogeschool Utrecht kunt u doorstuderen voor een Master of Education Nederlands. Deze master komt in aanmerking voor de lerarenbeurs.

Kijk voor meer informatie op www.ca.hu.nl en kom naar de open avond op 10 maart.

ER VALT NOG GENOEG TE LEREN

INSTITUUT
ARCHIMEDES
HOGESCHOOL
UTRECHT

NIEUW!

Afrikaans

In *Afrikaans met een knipoog* vermelden Zuid-Afrika-kenners Peter en Gaby Beekmans vierduizend leuke en opvallende Afrikaanse woorden en uitdrukkingen – van *domprofeet* ('pessimist'), *papwiel* ('lekke band') en *oorpluisies* ('wattenstaafjes') tot *verhoogmeisie* ('showgirl'), 'n *dampie slaan* ('sigaret roken') en *beeldpoetser* ('media-adviseur'). Een plezierig boek vol verrassende woorden. (Gebonden, 132 blz.)

€ 15,-

Verwarwoordenboek

In het *Verwarwoordenboek* legt Jan Renkema de verschillen uit tussen allerlei woorden die qua vorm of betekenis dicht bij elkaar liggen, zoals *dat* en *wat*, *data* en *datums*, *dateren uit* en *dateren van* – en zo'n vijfhonderd andere woordparen. (Boom, gebonden, 340 blz.)

€ 24,90

Combinatiewoordenboek

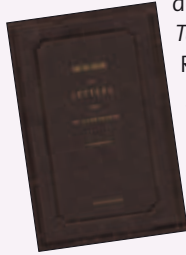
Een premie kan worden 'uitgeloofd' of kan ergens 'op staan' – en er kan nog veel meer mee. Het *Combinatiewoordenboek* van Piet de Kleijn vermeldt van bijna drieduizend zelfstandige naamwoorden de bijbehorende vaste werkwoorden (in totaal bijna 58.000 combinaties), en illustreert iedere combinatie met duidelijke voorbeeldzinnen. Derde, sterk uitgebreide druk. Met gratis boekje *Dat hebt u mij niet horen zeggen* (over drogredenen). (Rozenberg Publishers, gebonden, 1331 blz.)

€ 65,-

Van Lennep

In 1862 hield taal- en letterkundige Jacob van Lennep een vermakelijke rede over de wildgroei in lettersoorten, het voorzetsel *van* in adellijke familienamen en het gebruik van de apostrof. Deze lezing is recent uitgegeven onder de titel *Een en ander over letters*, voor de gelegenheid voorzien van een uitgebreide toelichting door *Onze Taal*-medewerker Riemer Reinsma. (Haes producties, gebonden, 40 blz.)

Actieprijs:
€ 11,50

Onze Hein

Vijfentwintig jaar geleden maakte Hein de Kort zijn eerste tekening voor *Onze Taal*. Sindsdien zijn er vele gevolgd – allemaal even grappig, scherp en baldadig. De 132 allerbeste cartoons vindt u in het kleurige jubileumboek *Hein in Onze Taal*. (Uitgeverij L, ingenaaid, 143 blz.)

€ 12,50

Taal-top-100

De honderd meestgestelde taalvragen worden beantwoord in *Taal-top-100*, een handzaam, bondig en overzichtelijk boek – een uitkomst in de dagelijkse taalpraktijk. Met bruikbare tips, heldere uitleg en handige overzichtslijsten (bijvoorbeeld met oude naamvallen). (Sdu, ingenaaid, 221 blz.)

€ 18,95

Spreekwoorden en gezegden

Doorzoekbare cd-rom met dertien belangrijke oude naslagwerken met spreekwoorden en gezegden. In totaal ruim achtduizend boekpagina's. Gedigitaliseerd en uitgegeven door *Onze Taal* en de Stichting Historic Future.

Van € 30,- voor € 10,-

Taalvoutjes 2

De allerleukste taalmissers en -blunders van de bekende Facebook-pagina *Taalvoutjes* – deel 2. Met ook een aantal columns van taalkundigen, zoals Ludo Permentier. (Van Dale, gelijkijd, 180 blz.)

€ 12,50

Sturen met taal

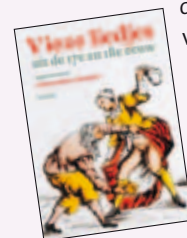
De Leidse taalkundige Ronny Boogaart laat in *Een sprinter is een stoptrein zonder wc* zien hoe je enkel met woorden de blik en de gedachten van je toehoorders en gesprekspartners kunt sturen – oftewel hoe je een onderwerp kunt 'framen', zoals dat tegenwoordig heet. "Het gaat niet om wat iemand zegt, maar om wat hij bedoelt." (AUP, gelijkijd, 120 blz.; verschijnt eind februari.)

€ 9,95

Vieze liedjes

Vieze liedjes uit de 17e en 18e eeuw bundelt de leukste, grappigste en spannendste scabreuze liedjes uit de periode 1600-1820. Neerlandica Annemieke Houben herspelde de teksten, voorzage van een toegankelijke uitleg en voegde afbeeldingen toe. Een schat aan ondeugende obsceniteiten voor wie de promiscue kant van onze voorouders wil leren kennen. (Vantilt, ingenaaid, 245 blz.)

€ 19,95

BESTELINFORMATIE

U kunt deze boeken bestellen in de webwinkel van *Onze Taal*: www.onzetaal.nl. Daar vindt u ook nog veel andere taalboeken en -uitgaven. De genoemde prijzen gelden voor Nederland. Levertijd 3 tot 7 dagen. Voor bestellingen van minder dan € 19,- wordt in Nederland € 1,50 aan verzendkosten in rekening gebracht. In de webwinkel worden apart de extra verzendkosten voor het buitenland berekend.

GENOOTSCHAP OnzeTaal

Het bestuur van het Genootschap Onze Taal zoekt voor de vervulling van twee vacatures in juni 2015 kandidaten voor de functie van

bestuurslid

met hart voor taal, liefst enige bestuurservaring, een brede blik en oog voor relevante maatschappelijke ontwikkelingen. Zij/hij is in staat en heeft tijd om het beleid en de algemene gang van zaken bij Onze Taal adequaat te volgen en te controleren.

De aanstelling is onbezoldigd (alleen reiskosten worden vergoed). Het bestuur komt viermaal per jaar bijeen in Den Haag. De zittingsperiode is vier jaar, met de mogelijkheid van een eenmalige verlenging (tot acht jaar).

Bestuursleden vertegenwoordigen een relevante diversiteit in achtergrond en deskundigheid. Bij de vacatures gaat de voorkeur uit naar iemand die een andere taal dan het Nederlands als moedertaal heeft en/of een achtergrond heeft in de wereld van cultuur of die van management en organisatie. Op verzoek is een uitgebreider profiel voor bestuursleden en een kopie van de statuten van de vereniging beschikbaar. Alle jaarverslagen t/m 2013 staan op www.onzetaal.nl.

Aanmelding vóór 15 maart bij het bestuur van Onze Taal, te richten aan de heer P. Smulders, directeur, via ps@onzetaal.nl, of via Raamweg 1a, 2596 HL Den Haag. Voor nadere toelichting kunt u ook bellen met Peter Smulders op 070-356 12 20.

Trouwe leden

Wie lid wordt van een vereniging of abonnee van een tijdschrift krijgt vaak een welkomstcadeau. Maar zouden ook trouwe leden niet af en toe zo moeten worden beloond? Ja, vinden wij.

Daarom verloot Onze Taal elke maand tien taalboeken onder de vaste leden. Iedereen die meerdere jaren lid is van Onze Taal, loot mee. Deze maand vielen in de prijzen: D.A. Bloemendaal, H.M.J. Bours, H.G. Catz-Bennink-Bolt, J. Engels-Van Gils, J.M. Felkers, J. Hennephof, J. de Leede-Penders, V.J.A. Meeussen, A.C. de Vink-Leeflang en A.H. Wesselingh. Zij hebben het boek inmiddels ontvangen.

Beter nadenken

Sinds ik van een collega een college over spelling heb overgenomen, ben ik geabonneerd op de website *Beter spellen*. Je kunt dan elke dag meedoen aan een spellingtestje van vier vragen en dan heb je zo een score van 75% of 100%, dus dat is best stimulerend. Toch heeft zich in de afgelopen maanden een lichte irritatie van mij meester gemaakt, omdat elke test wel een vraag bevat die helemaal niet over spelling gaat!

Een gemiddelde test (ik heb het nu natuurlijk over het hoogste niveau) begint met een *d/t*-vraag, en er zit ook altijd een vraag bij over diakritische tekens (accenten, apostroffen en trema's), dus dat is allemaal nog in orde. Maar dan. Dan moet je bijvoorbeeld het juiste voornaamwoord kiezen ("de jeugdvereniging en zijn/haar leden"), en dan hebben we het dus niet meer over spelling.

Waar bemoeien ze zich mee?

Het ergst zijn de vragen waarbij de deelnemers geïndoctrineerd worden met allerlei suffige schoolregeltjes die nergens op slaan. In die gevallen leg ik altijd een stukje folie over mijn toetsenbord, anders loopt het bloed van onder mijn nagels tussen de toetsen.

Op 20 november 2014 was bijvoorbeeld vraag 3 wat je moest invullen in de zin 'Er waren na de kettingsbotsing zeven gewonden, ... drie ernstig.' Je kon kiezen uit *waarvan* en *van wie*. Je zou zeggen: allebei prima. *Waarvan* is natuurlijker, *van wie* is geforceerd en waarom zou je geforceerd moeten doen? Maar wacht: er staat bij: "in een formele tekst". Is het soms de bedoeling dat je de onnatuurlijke variant moet kiezen? Ja hoor, dat moet. Want de schoolregel luidt: *waarvan* gebruik je bij dingen, en *van wie* bij mensen.

Ik kan er niet over uit. Wat is dit voor waanzin? We kunnen toch beter normale teksten leren schrijven dan formele? Er worden miljoenen besteed aan schrijfcursussen om ambtenaren minder formeel te leren schrijven, en *Beter spellen* fietst daar vrolijk dwars tegenin door dit soort formele varianten te propageren. In een andere vraag (een week later) wordt nota bene de vorm *wier* voorgeschreven ("de leden wier/waarvan de contributie nog niet is betaald"). Daar staat dan laconiek bij: "Het lijkt een beetje een ouderwetse vorm, maar het is wel het juiste woord."

Ik weet overigens zeker dat ik nu brieven krijg van mensen die deze schoolregel ongelooflijk logisch en belangrijk vinden, en bovendien van oude tijden waarin iedereen hem hanteerde. Maar die tijden hebben nooit bestaan. Al in de Middeleeuwen gebruikte men *waarvan* veelvuldig voor mensen, en geen haan die ernaar kraaide.

Beter spellen is één ding, maar beter nadenken is zeker zo belangrijk.

DE TAALPROF

ZOEK JE EEN OPLEIDING TOT
TOLK/VERTALER OP HBO-NIVEAU?

OF JUUST EEN BOEIENDE
KORTLOPENDE CURSUS?

KIJK OP WWW.ITV-HOGESCHOOL.NL

Stuur deze advertentie mee met je aanmeldingsformulier en betaal geen inschrijfkosten (50 euro)

ITV HOGESCHOOL VOOR TOLKEN & VERTALEN

In de rubriek
'Woordsprong'
maandelijks aandacht voor de
oorsprong van
allerlei woorden.

Pikorde

In 1921 promoveerde de Noorse bioloog Thorleif Schjelderup-Ebbe (1894-1976) aan de universiteit van Greifswald op een Duitstalige dissertatie over de sociale organisatie van vogels. Door van jongs af in zijn achtertuin een toom kippen gade te slaan ontdekte Schjelderup-Ebbe hun rangorde: de plaats in de hiërarchie werd vastgelegd door pikken. In de kippentaal wil pikken zoiets zeggen als 'Ga weg, ik ben er al.' De hoogste hen in de rangorde mag alle andere hennen pikken; de op een na hoogste wordt alleen gepikt door de hen die boven haar staat en pikt alle andere, enzovoort. Aldus is er in een koppel hennen een rangorde die bepaalt welke kip voorrang heeft bij eten, drinken en het kiezen van rustplaatsen.

Uit de aard der zaak sprak Schjelderup-Ebbe in zijn proefschrift nogal eens over 'pikken'. Hoewel het Duits het werkwoord *picken* kent, gebruikte de Noor

meer door een bespreking van Schjelderup-Ebbes onderzoek in de *Scandinavian Scientific Review* (1922). In het Amerikaans-Engels traden van meet af aan twee varianten op: *peck order* en *pecking order*. Beide termen werden aanvankelijk door specialisten toegepast op het gedrag van kippen, maar weldra ook gebruikt voor andere diersoorten, met en zonder snavel.

Vanaf de jaren dertig werd de nieuwe vakterm door zoölogen en sociaal-psychologen toegepast op de mens. Begin jaren veertig kwam het woord op de universitaire campussen van Amerika in de mode. In 1942 achtte de antropologe Margaret Mead het nog noodzakelijk in een populair-wetenschappelijke studie over de Amerikaanse samenleving het woord van een toelichtende voetnoot te voorzien: "Pecking order is a very convenient piece of jargon which social psychologists use to describe a group ..." Maar in 1951 is het woord al zó algemeen bekend dat W.H. Auden het kan verwerken in een gedicht: "smug hens / Passing close by in their pecking order."

Misverstand

Hoe zit het met het Nederlands? De oudst bekende vindplaatsen van *pikorde* stammen uit eind jaren vijftig en hebben betrekking op kippen in de commerciële pluimveehouderij – waarin pikken de winst drukt. In de jaren zestig wordt de betekenis uitgebreid: "Helaas blijkt het moeilijk te zijn bij dergelijke discussies te ontkomen aan het gevaar een soort pikorde te gaan vormen, waarbij niet alleen de praktische vakcollega's betrokken zijn maar ook de studenten" (*Tijdschrift van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap*, 1966). Het citaat stamt uit de academische wereld. Net als in Amerika geven wetenschappers de term voor het eerst een ruime invulling. Deze tendens wordt in de jaren zeventig voortgezet.

Het is de tijd van Bert Haanstra's film *Bij de beesten af* (1972) en Desmond Morris' boek *De naakte aap* (1968). Anno 2014 is *pikorde* net zo populair als *pecking order* in het Engels.

Rest de vraag waarom het nieuwe woord zoveel trager – zo'n veertig jaar later – in het Nederlands is doorgedrongen dan in het Engels. Het gekke is dat de notie wel eerder bekend was, maar in wetenschappelijke publicaties van de jaren dertig en veertig wordt steevast gewerkt met omschrijvingen als *rangverschil*, *hiërarchie* en *sociale rangorde*. Waarom? Een mogelijke reden is dat het woord *pikorde* voor misverstand vatbaar is. Immers, ook het mannelijk geslachtsdeel wordt *pik* genoemd. Van deze dubbelzinnigheid is met opzet gebruikgemaakt in de boektitel *De pikorde. Mannen en testosteron* (2006).

Not done

Andere taalgebruikers lijken door het woord echt op het verkeerde been gezet: "Er ooit wel eens over nagedacht waarom we wel het woord *pikorde* kennen, maar geen kutorde? Orde is mannelijk. Mannen willen orde, mannen houden van rangen en standen" (www.writersblock.net).

Het misverstand is ook wel begrijpelijk, want het werkwoord *pikken* en het zelfstandig naamwoord *pik* zijn etymologisch verwant: het werkwoord *pikken* is een klanknabootsing met de betekenis 'steken met een scherp voorwerp', en *pik* is de zelfstandig gebruikte stam van dit werkwoord, waarvan de betekenis 'scherp voorwerp' zich verder heeft gespecialiseerd (net als in het Engelse *prick*, verwant met ons *prikken*). Wellicht was de vakterm *pikorde* als leenvertaling uit het Duits en/of het Engels al eerder bekend in kringen van Nederlandse biologen en antropologen, maar was het woord in de vooroorlogse schrijftaal vanwege de dubbelzinnigheid not done. <

Pikkende kippen.

hacken, wellicht onder invloed van zijn moedertaal – daarin staat *hakke* onder meer voor 'pikken'. Hiermee vormde hij samenstellingen als *Hackliste*, *Hackkombination* en *Hackrichtung*. Eén van deze woordcreaties zou – als leenwoord en in tal van leenvertalingen – de wereld veroveren: *Hackordnung*, in onze taal: *pikorde*.

Varianten

De nieuwe vakterm trok onmiddellijk de aandacht en raakte weldra bekend in het Engels, onder

Nieuwe Groene Boekje komt uit bij Van Dale

De nieuwe editie van het Groene Boekje, die eind dit jaar verschijnt, zal niet meer worden uitgegeven door Sdu Uitgevers en Lannoo, maar door Van Dale Uitgevers. Geert Joris is algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie, die verantwoordelijk is voor deze officiële spellinggids.

Het Groene Boekje en Sdu leken onverbreekbaar met elkaar verbonden te zijn. Vanwaar deze overgang?

Geert Joris: "De Taalunie is wettelijk niet verplicht om de Europese aanbestedingsregels te volgen, maar we vonden toch dat we dat moesten doen. En dus hebben we een aanbesteding uitgeschreven. Daar kwam Van Dale als beste uit. Daarmee zeggen we dus niets over de uitstekende samenwerking die er de afgelopen periode was met Sdu en Lannoo."

De nieuwe editie zal 50.000 woorden tellen, ongeveer de helft van het huidige aantal. Zal de gebruiker niet vaker misgrijpen?

"Dat denk ik niet. Nu wordt het Groene Boekje vaak beschouwd als de lijst van officiële Nederlandse woorden. Door juist aan te geven dat we een lijst gemaakt hebben van die woorden die problemen kunnen geven bij het spellen, herleiden we het Groene Boekje tot wat het echt is: een spellinggids. We zullen in het boekje ook verwijzen naar de online woordenlijst, en die zal stelselmatig uitbreiden, jaar na jaar."

Gaat de spelling ook veranderen?

"Nee, de spelling verandert niet. Om het voor de taalgebruiker niet te moeilijk te maken, is het beter om regels niet te vaak te wijzigen. Het is ook lastig uit te leggen en het kost handenvol geld. Leraren die zich moeten omscholen, schoolboeken die herdrukt moeten worden, spellingprogramma's die moeten worden aangepast – nee, geen goed idee. Maar vooral is er niemand vragende partij."

Foto: Saskia Aukema

Geert Joris, algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie.

Google-app vertaalt nu ook stem en beeld

Google heeft zijn vertaalapp *Google Translate* uitgebreid met twee bijzondere functies. Niet alleen kan de app nu ingesproken talen herkennen en live vertalen met een uitspraakmodule, Google heeft ook een vertaalmodus voor camerabeelden aan de app toegevoegd. Als je je telefoon bijvoorbeeld richt op een Engelstalige menukaart ("Any style eggs"), dan levert de app direct een vertaling: "Qualquier estilo los huevos".

Helemaal vlekkeloos werkt de app nog niet. Als je hem vertelt dat iemand is 'ontmaskerd', dan verstaat hij dat bijvoorbeeld als 'een masker'. Verder staat niet alles in zijn woordenboek, zijn nog lang niet alle talen beschikbaar en klinkt de voorleesstem van sommige talen wel erg robotachtig.

Desondanks is het moeilijk om een kinderlijk enthousiasme te onderdrukken als je hem aan het werk ziet: opeens lijkt het mogelijk te communiceren

met de héle wereld – vroegere sf-films worden realiteit. En voor wie nog lang niet op reis gaat om de app buiten de grenzen uit te proberen: ook er thuis mee spelen is bepaald geen straf.

Populairste kindernamen

Daan en Sophie waren in 2014 de meest gegeven kindernamen in Nederland. Op de tweede en derde plaats staan Bram en Milan bij de jongens, en Emma en Julia bij de meisjes. In 2013 waren Sem en Tess het populairst.

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) maakt elk jaar in januari bekend welke namen ouders het jaar ervoor aan hun kinderen hebben gegeven. Op basis van deze lijst bekijkt de SVB niet alleen welke namen het populairst waren, ook brengt ze verschillen tussen provincies in kaart en signaleert ze trends. Een voorbeeld van dat laatste is de stijging van het aantal namen dat met *Dj* begint, zoals Djayden en Djustin.

De lijst is jaarlijks voer voor allerlei media, die dan ook op zoek gaan naar de bijzondere namen. Er waren ouders die kozen voor namen als Huigje, Lord-Seven-Angel, Djezzebel of Djievano-Sonnekay. En natuurlijk werden er weer

kinderen vernoemd naar beroemdheden, zoals Edison en Beyoncé.

Ook in Vlaanderen zijn de namenlijsten bekendgemaakt en onder de loep genomen. Bij de jongens staat Lucas bovenaan, gevolgd door Liam en Arthur. De populairste meisjesnaam is Emma, gevolgd door Elise en Louise. Opvallende namen in Vlaanderen: Astma, Papy-Junior, Petite Sirène Barbie en Null.

Ook in 2014 werden baby's vernoemd naar sterren, zoals Beyoncé.

AGENDA

17 februari-17 mei, Gouda. *Uitgelezen*, een tentoonstelling in Museum Gouda over boekdrukkunst, boeken en lezen.

23 februari, Nijmegen. Frans Kellendonk-lezing, uitgesproken door Maarten Asscher.

25 februari, Haarlem. 'Doorgronden van taal', lezing door André Bruijn.

7-15 maart, Nederland en Vlaanderen. De tachtigste Boekenweek – het thema is: waanzin.

14-29 maart, Vlaanderen. De Jeugdboekenweek, het grootste kinderboekenfestival van Vlaanderen.

23-29 maart, Nederland. Literatuur, de eerste editie van een boekenweek die speciaal gericht is op jongeren van 15 t/m 18 jaar.

27 maart, Gent. De Sociolinguistics Circle, een conferentie over taalvariatie, sociolinguïstiek en de sociale dynamiek van taal.

Meer informatie en meer evenementen: www.onzetaal.nl/agenda.

DE KWESTIE

FRANK JANSEN

Mag je *m'n* schrijven?

De taalkundige Jan Stroop verzucht in zijn recente bundel *De taal, die weet wat dat zijn* uitgever hem tot zijn spijt verbiedt om *m'n*, *z'n* en *d'r* te schrijven in plaats van *mijn*, *zijn* en *haar*. Bent u het met Stroop eens? Of hebt u net als de uitgever een afkeer van de apostrofvormen? Oftewel: moeten vormen als *m'n*, *z'n* en *d'r* in zakelijke teksten inderdaad vermeden worden? Ruim 1100 mensen namen de moeite om te reageren.

JA, VORMEN ALS *M'N* ZIJN TE INFORMEEL IN ZAKELIJKE TEKSTEN

87%

NEE, ALS JE *M'N* ZEGT, MAG JE BEST *M'N* SCHRIJVEN

13%

De reacties op www.onzetaal.nl/poll maken duidelijk waar volgens de ruime meerderheid de schoen wringt bij de apostrofvormen: die horen gewoon niet in de schrijftaal thuis. Ze zien er lelijk uit en zorgen ervoor dat de schrijftaal op de spreektaal gaat lijken. Sommige tegenstanders menen zelfs dat we die vormen als *m'n* niet meer zouden moeten uitspreken, en dat we 'mijn', 'zijn' en 'haar' moeten zeggen. Andere wijzen erop dat het maar één aanslag meer kost om de volledige woorden te schrijven – dat moet de grootste gemakzuchtige toch lukken?

De minderheid die de apostrofvormen wel aanvaardbaar acht, doet dat om

de kloof tussen de spreek- en schrijftaal zo klein mogelijk te houden. En daar zit ook wat in.

Er is nóg een argument voor de apostrofs. Wie geregeld vormen als *m'n* gebruikt voor gevallen waarin er geen klemtoon te horen is, kan de volle vormen als *mijn* inzetten als je wél iets wilt benadrukken: "Haar moeder schaatst sneller dan zijn vader." Dat spaart accents aigus uit, die je door die puntjes op de *ij* toch al nauwelijks ziet.

De nieuwe kwestie vindt u op www.onzetaal.nl/poll zodra zich iets aandient; via Taalpost, Facebook en Twitter wordt deze dan aangekondigd.

Lof- en Sofprijis 2014

De 'Lofprijis der Nederlandse taal' 2014 is toegekend aan vier medewerkers van de Amsterdamse universiteiten. Zij krijgen de prijs omdat ze eind 2014 pleitten voor het behoud van het Nederlands als voertaal binnen de geesteswetenschappen. De Amsterdamse politici Jan Paternotte (D66)

en Werner Toonk (VVD) kregen de Sofprijis 2014, vanwege hun voorstel de Amsterdamse basisscholen tweetalig te maken. De prijzen zijn een initiatief van stichting Nederlands, die als doel heeft "de devaluatie van het Nederlands tegen te gaan en waar gewenst onvertaald Engels te vernederlandsen".

Taalergernissen

Zelfbewust

ANNA VAN DAM - BAARS

Er moet mij iets van het hart. Steeds vaker duikt er in de taal iets op wat mij mateloos ergert: *zelfbewust* in de betekenis 'zich van zichzelf bewust' of 'onzeker', zoals in het Engelse

Anouk in *College Tour*.

self-conscious. Het wordt daarvoor langzaam maar zeker precies het tegengestelde van de eigenlijke betekenis van het Nederlandse woord, namelijk 'zelfverzekerd'.

Ik hoorde het Twan Huys onlangs zeggen tijdens het interview met zangeres Anouk in het tv-programma *College Tour*. Anouk legt uit hoe zenuwachtig en onzeker ze is over het geven van interviews en Twan Huys noemt haar vervolgens 'zelfbewust'.

Iets daarna dook de term zelfs in grote letters op in de kop boven een column van Hanna Bervoets in *Volkskrant magazine*: 'Zelfbewustzijn doodt de huiskamerdansen'. Ze

betoogt daarin dat mensen niet in het bijzijn van een kleine groep mensen durven dansen wanneer ze zich te veel bewust zijn van zichzelf.

Maar als je écht zelfbewust bent, in de oorspronkelijke betekenis van het woord, zou je je daar naar mijn mening niets van aantrekken.

Meer kans?

LEX VAN DER HOEVEN - ROTTERDAM

Onlangs ontving ik een reclameboodschap met de volgende tekst:

En als u nu met een extra lot gaat meespelen met

de PostcodeKanjers van € 49,7 miljoen maakt u nog meer kans op miljoenen.

Dat lijkt mij een goed voorbeeld van taalbedrog. Aangezien de prijs die op een postcode valt maar één keer getrokken kan worden, klopt dit niet.

Hooguit zal het winstbedrag hoger uitvallen indien het lot op deze postcode valt, iets wat overigens ten koste gaat van de miljoenen die aan de burens zouden toekomen. Echter, als alle burens gelijk zouden reageren (een extra lot kopen), wordt er helemaal niemand verblijd met 'extra miljoenen' – de enige die dan rijker wordt, is de PostcodeLoterij zelf. <

Gesignaleerd

De aantrekkelijke gene

JAN OTTENS - HILVERSUM

In een taaladvies op de website van Onze Taal staat te lezen dat sommige mensen nog bezwaar maken tegen het 'zelfstandige' gebruik van *diegene* in bijvoorbeeld de zin: 'Als er een klant vraagt naar de servicevoorwaarden, kun je *diegene* het best naar Monique verwijzen.' *Diegene* vervangt hier *hem/haar*.

Ik snap best dat wat vandaag nog niet aanvaard is, dat morgen wel kan zijn. Maar wat te denken van de volgende stap die kennelijk al gezet is, zoals blijkt uit deze zin van de columnist Simone van Saarloos in *Nrc.next*: "En als je voortdurend aan die ene gene denkt, wordt daarmee ook het toeval verkleind?"

De deur naar de volgende stappen staat nu open. *Die andere gene? Of die gekke gene? Die volkomen on-*

betrouwbare gene? Die nooit te onderschatten gene? Of anders wel die weliswaar aantrekkelijke maar o zo gestoorde gene?

'Ik heb niet geleerd'

BAS SIMONS - KANDINSKY COLLEGE, NIJMEGEN

Paniek bij onze sectie Nederlands. Er staat namelijk iets op de tocht: het woordje *het* als lijdend voorwerp. Zinnen als deze zijn vaak te horen binnen onze schoolmuren:

- Ik heb niet geleerd.
- Meneer, ik heb af.
- Bij wie moet ik inleveren?

Voorheen werd deze fout nogal eens toegeschreven aan allochtonen, maar dit soort zinnetje worden door Hollandse hockeymeisjes.

Moeten we deze ontwikkeling een halt toeroepen? Je zou tenslotte kunnen beweren dat

de duidelijkheid in het gedrang komt. Neem nu een reactie als 'Mevrouw, u schrijft onduidelijk. Ik kan niet lezen.' Aan wie ligt het nou dat de leerling in kwestie (het) niet kan lezen?

Hoeslakens

PIETER BOL - BOVENKARSPEL

Vanaf mijn geboortjaar 1948 sliep ik in bedden met lakens en wollen dekens. In de jaren zeventig werd dat beddengoed verdrongen door dekbedden. Toen begon voor mij een nog steeds voortdurende verwarring. Want het katoen dat men 'over' het matras 'heen trékt' wordt 'hoeslaken' genoemd. En de 'hóés' die om het dekbed gaat, noemt men 'overtrek'.

In een winkel moet ik eerst lang nadenken voordat ik om een van die artikelen kan vragen. Zijn er lezers die dit kleine leed delen? <

ANTWOORDEN TAALTEST

(zie pagina 49)

A. Spelling

1. a. caissière en c. kassière
2. c. mammografie
3. a. toedeleedokie

B. Woordenschat

1. a. schichtige, wereldvreemde persoon
2. b. jubelkreet
3. c. verhalend

C. Zoek de fouten

1. *uitgedost* of *opgedoft*, *krokant*, *aspirant-advocates*, *carnavalsgedruis*.
2. *verklede*, *elektricien*, *drinkgelag*.

D. Extra

Het model is dat van een molecuul, dat is opgebouwd uit verschillende atomen.

Matthias Giesen

Lezer

REDACTIE ONZE TAAL

Naam Herman Verschuren.
Woonplaats De Bilt.
Geboren 27 september 1947 in Eindhoven.
Beroep Gepensioneerd, was hoofdredacteur en uitgever.
Partner, kinderen Samenwonend, één zoon (uitwonend).
Opleiding Gymnasium-*bèta* en literatuurwetenschappen (Utrecht).
Hobby's/vrije tijd Lopen, natuur, zingen (o.a. bij Springtide en Utrechts Vocaal Ensemble), andere muziek, schrijven en lezen.
Onze Taal-lid sinds onheuglijke tijden.
Waarom werd u lid? Omdat taal me ter harte gaat.
Andere tijdschriften *Vrij Nederland*, *De Groene Amsterdammer*, *Historisch Nieuwsblad*, *Relevant*, *ComputerIdee* en zo nog wat.
Krant *De Volkskrant*, soms

NRC Handelsblad (van de bureu).
Televisie Soms een goede film of krimi.
Radioprogramma NPO Radio 4 tot er te veel gekletst wordt.
Boek Vanouds jeugdliteratuur (mijn beroep), daarnaast non-fictie, relatief weinig romans. Naar dat onbewoonde eiland: *Under Milk Wood* van Dylan Thomas, *Alice in Wonderland* van Lewis Carroll.
Website Overlezenenschrijven.blogspot.nl, Alexandergronsky.com, Dayswithmyfather.com, Youtu.be/kbJcQY-VtZMo (*Ode aan de vreugde in Sabadell*), Dbnl.org/onze-kinderboeken, Omniglot.com, en vele andere.
Wat leest u het eerst in *Onze Taal*? 'Ruggespraak' en de inhoudsopgave.
Wat zelden? Ik lees alles.

Welke taalonderwerpen boeien u het meest? Idioom, beeldspraak, bijzondere woorden, zoals *deconfiture* en *dodijnen*, misbruikte woorden (*ombuiging*, *manager*), verklaring van geografische namen, etymologie, gekraakel over spelling (het gekraakel meer dan de spelling).
Welke niet zo? Spellingquizvragen.
Favoriete *Onze Taal*-artikel Veel waardering had ik voor de artikelen van Guus Mid-dag in de rubriek 'Zong'. Was een goede mix van muziek en taal.
Aantrekkelijkste taaltrend Taalspelletjes, helder taalgebruik.
Ergerlijkste taaltrend Dik doen met Engelse termen.
Verbeter u iemands taalgebruik weleens? Jazeker, maar hopelijk niet al te irritant.

Welke taalfout maakt u stiekem bewust toch? *Wat/dat, als/dan*.
Beste taalgebruiker Dat zijn en waren er gelukkig veel. Acteurs, auteurs en cabaretiers gooien hoge ogen. Toen ik jong was, genoot ik zeer van Pierre Janssen. Nu misschien: Remco Campert.
Als u de baas was over de taal, wat zou u dan het eerst doen? *Sale* weer gewoon vervangen door *uitverkoop*.
Lelijkste woord *Policy*. Of (sinds kort): *sharingpolis*.
Mooiste woord *Deemstering*. Of: *wiegelied*. <

'Boeken' licht u in over nieuwe uitgaven in taalkundig Nederland en België. Vermelding in deze rubriek betekent niet dat de redactie ze aanbeveelt. Voor een zo volledig mogelijk beeld hebben wij ook uw hulp nodig. Weet u iets waarvan u denkt dat het in deze rubriek thuishoort, laat het ons dan weten. Verschijningsdata en prijzen onder voorbehoud.

Afrikaans

Het Afrikaans roept bij Nederlanders en Vlamingen vaak een soort geamuseerde vertedering op, door de voor ons koddig aandoende woorden en uitdrukkingen in die taal. Snoepjes heten er 'kinderkougoed', een snackbar heet een 'peusel-salon', en een luipaard een 'spikkelkat'. En een 'pantser-

hond' is een krokodil. Bovendien hebben Afrikaanssprekenden blijkbaar een nogal puristische houding ten opzichte van het Engels: een doggy bag heet bij hen een 'brakkiesakkie', een diskjockey een 'plaatjochie' en een computer een 'rekenaar'. In *Afrikaans met een knipoog* zijn honderden grappige Afrikaanse woorden en uitdrukkingen verzameld. Zie ook de webwinkel-aanbieding op blz. 62.

Afrikaans met een knipoog. De leukste woorden, uitdrukkingen en zegswijzen van de Afrikaanse taal van Peter en Gaby Beekmans is een uitgave in eigen beheer en kost € 15,- (gebonden, 132 blz.). ISBN 978 90 9028351 7

Tekstverwerken

Het boek *eSchrijven* van auteur en schrijfdocent Louis Stiller is speciaal bedoeld voor (aspirant-)schrijvers die – ze bestaan blijkbaar nog – erg weinig van

tekstverwerkers en zoekmachines weten. Stiller bespreekt de voor- en nadelen van de verschillende computers en (betaalde en gratis) programma's die er op de markt zijn, en behandelt een groot aantal tips en trucs voor het gebruik van tekstverwerkingsprogramma's en zoekmachines als Google. Ten slotte wordt nog ingegaan op het publiceren van e-books en het schrijven van blogs.

Het boek *eSchrijven* is een uitgave van Atlas Contact en kost € 17,99 (gelijmd, 160 blz.).

ISBN 978 90 457 0602 3

Oudste Italiaanse woordenboek

Als jonge onderzoeker vond Vincenzo Lo Cascio, inmiddels emeritus hoogleraar Italiaanse letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, een in 1672 gepubliceerde maar nooit in omloop gebrachte (Nederlandstalige) Italiaanse grammatica, *Italiaansche spraakkonst*. Dit werk bevatte ook een woordenlijst van zo'n vijfduizend Nederlandse woorden met hun vertaling in het Italiaans. Dit woordenbestand Nederlands-Italiaans is met behulp van een computer omgedraaid tot een woordenlijst Italiaans-Nederlands, en deze twee woordenlijsten zijn nu door Lo Cascio in eigen beheer uitgegeven in een mooie gebonden uitgave – zodat het allereerste woordenboek Nederlands-Italiaans nu na bijna 350 jaar alsnog is verschenen. Het boek is voorzien van een uitgebreide inleiding waarin de historie van de tekst wordt toegelicht.

Il primo dizionario Italiano-Olandese / Het eerste woordenboek Nederlands-Italiaans is een uitgave van Stichting Italned (ge-

bonden, 446 blz.). Het boek is enkel verkrijgbaar door een billijke donatie aan de stichting te doen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen via v.locascio@online.nl. ISBN 978 90 804096 0 6

Europese woorden

Emeritus hoogleraar ecologische botanie Eddy van der Maarel is een polyglot die zo'n twaalf talen spreekt of leest. Bovendien heeft hij zich altijd geïnteresseerd voor de verschillen en overeenkomsten in de verschillende Europese talen. Die interesse heeft geleid tot zo'n zestig stukken over maatschappelijke en cultuurhistorische onderwerpen, waarin speciale aandacht wordt gegeven aan alledaagse woorden die met die thema's te maken hebben. Bij het onderwerp 'recht-

gesprekschemie". Door vragen op de juiste manier te stellen, kun je dezelfde antwoorden krijgen als met harde interviewtechnieken. Van haar boek is nu een grondig herziene tweede

druk verschenen. Op een bijbehorende website zijn aanvullend materiaal, voorbeeldvideo's en extra opdrachten te vinden.

Interviewen. Onthullend en respectvol is een uitgave van Coutinho en kost € 27,50 (ingenaaid, 196 blz.). ISBN 978 90 469 0429 9

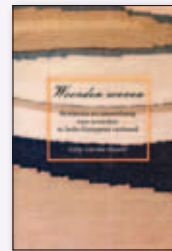
Grammatica Papiaments

Het Papiaments is de taal van Aruba, Bonaire en Curaçao, en niemand die er zo veel van weet als het echtpaar Florimon en Igma van Putte. Ze stelden al het *Groot woordenboek Nederlands-Papiaments* en *Papiaments-Nederlands* samen, en onlangs publiceerden ze een handboek over de grammatica van deze taal, waarin aandacht wordt besteed aan klanken, woorden, woordgroepen en zinnen – en ook aan de spellingregels.

Grammatica van het Papiaments. Vormen en communicatieve strategieën is een uitgave van Walburg Pers en kost € 24,95 (gebonden, 314 blz.). ISBN 978 90 5730 114 8

En verder

● *De aap en het alfabet* van Jeanet van Omme. 26 columns waarin wordt uitgelegd "wat de grondslagen zijn van het schrijfonderwijs binnen het Schrijfatelier" (een schrijfschool), aan de hand van luchtige anekdotes en praktijkvoorbeelden. Schrijfatelier, € 20,- (gelijmd, 108 blz.). ISBN 978 90 822922 0 6. Bestellingen: Schrijfatelier.nl. <

spraak' gaat het over het woord *recht*, bij 'geneeskunde' over het woord *gezond*. Door de vorm en de betekenis van die woorden in verschillende talen te vergelijken, waarbij hij ook vaak de voorlopers van de hedendaagse talen in ogeschouw neemt, komt hij tot verrassende inzichten. Het boek is bedoeld voor "mensen met een brede belangstelling voor de samenleving en enige talenkennis".

Woorden weven. Betekenis en samenhang van woorden in Indo-Europees verband is een uitgave van Eburon en kost € 19,50 (gelijmd, 170 blz.). ISBN 978 90 5972 940 7

Interviewen

Michelle van Waveren schreef in 2004 een handboek over interviewtechnieken die niet gebaseerd zijn op confrontatie, maar op beleefdheid en het laten ontstaan van "een goede

Woordweetje

Waarom heet een groenteburger 'groenteburger'?

Mmm ... lekker als je eens een keer geen vlees wilt eten: een groenteburger. Je kent het vast: een ronde schijf die je moet bakken en die gemaakt is van groente. Het woord *groente* betekent 'dat wat groen is', net zoals *gekke* betekent 'dat wat gek is' en *leegte* 'dat wat leeg is'.

Maar hoe zit dat met *burger*? Waarom precies die naam voor een ronde schijf die je moet bakken? Dat komt door hamburgers. Want weet je waar die vandaan komen? Uit de Duitse stad Hamburg. Daar werden ze voor het eerst gebakken. *Hamburger* betekent eigenlijk 'iets wat uit Hamburg komt'.

Maar mensen raakten een beetje in de war van dat woord, want het woord *ham* gebruik je natuurlijk ook voor het vlees dat je op je brood kunt doen. Daarom begonnen ze te denken: een hamburger is zeker een schijf die gemaakt is van ham. En zo gingen ze het woord *burger* gebruiken voor alle ronde, platte schijfjes die je in de pan kunt gooien. En daar kun je dus allerlei woorden voor plakken. Zo krijg je *visburger*, *kipburger*, *sateburger*, *kaasburger* en inderdaad: ook *groenteburger*.

Post

De brief van de maand is ditmaal geschreven door Ole van der Ham uit Groningen.

Ik ben Ole en ik ben 10 jaar oud. Ik zit in groep 7 van de basisschool. Ik leer een heleboel dingen over taal. Deze week heb ik het lijdend voorwerp gehad. Een tijdje geleden ging het over eufemismen. Dat is dat je iets mooier of vriendelijker zegt dan het is. Als je naar de wc moet dan zeg je bijvoorbeeld niet 'Ik moet even naar de pot', maar 'Mag ik naar het kleinste kamertje?' Het is ook vriendelijker om te zeggen 'Hij is heengegaan' dan 'Hij is doodgegaan.' En zo zijn er nog veel meer eufemismen. Grappig dat ze bestaan, maar ik hoef ze niet per se zelf te gebruiken. Greetz!

Ole verdient hiermee het *Van Dale* basiswoordenboek Nederlands. Wil je zelf ook iets schrijven over woorden, zinnen of het Nederlands? Stuur dan een e-mail naar taaltje@onzetaal.nl. Stuur je wel je adres, je leeftijd en een foto mee? Dank je wel!

RAADSEL

Een Nederlander, een Duitser en een Spanjaard gaan voetballen. De scheidsrechter is een Belg. Hij zegt: 'Wie het eerst de bal in het doel heeft, wint.' Wie wint er?
Ingestuurd door Mare

Antwoord: De Nederlander, want alleen hij verstaat de Belg.

kids week TAALNIEUWS

Koreans in de klas

"We zijn heel bijzonder", zegt juf Minze Kim tegen een groepje kinderen van basisschool Mariëngaarde in Gorinchem. "Jullie zijn de eerste kinderen die Koreaans leren op school. En ik ben de eerste juf die dat mag doen."

"Ieuw", roept de klas. Net alsof ze net ontdekken dat er vieze smurrie in hun haar zit. En even later: "ieh", ongeveer het geluid als je ergens van schrikt. Maar er is niks om van te schrikken en vieze smurrie is er ook al nergens. De kinderen oefenen Koreaanse klanken. "Superleuk om te leren hoe je het uitspreekt", vindt Elisa.

De Koreaanse tekens zijn wel heel moeilijk na te maken, ontdekt de klas. Toch vinden ze het een leuke les. "Koreaans kan later handig zijn als je gaat handelen", denkt Robin. Isa ziet andere voordelen. "Als wij straks iets in het Koreaans zeggen, kan de rest het niet verstaan!" Robin: "Dus we moeten niks verklappen over wat we leren!"

Foto: William Hoogteyling

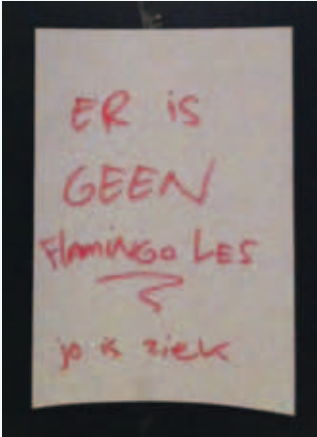
Krakende parochianen uit kerk gezet

Trouw

Maak de achterkant van de spiegel en de ondergrond vet en stofvrij

Montagehandleiding Blokker

Foto: Wouter van Wingerden

Briefje in Theater Ins Blau, Leiden

Op het Waddeneiland aangekomen kan je direct een huurfiets afhalen. Daarna ben je vogelvrij.

Naturesgift.nl

Bankrekening van 50 Cent bevroren

Nu.nl

Zorgen om inbraakpercentage Moerwijk na bezoek PvdA

Bij een werkbezoek in de Haagse wijk Moerwijk heeft de PvdA Den Haag zorgen gekregen over het hoge inbraakpercentage.

Dichtbij.nl

Voor een minimaal comfort tijdens je oefeningen

Aanbeveling fitnessmat in sportwinkel

Tieners lopen weg uit instelling, allen terecht

AD

Nu de PvdA zich tegen de boring van schaliegas heeft uitgesproken, sluiten de politieke partijen boringen onder dit kabinet uit.

NOS.nl

Foto: Hildo van Leeuwen

Bordje Kruidvat in Loosduinen

De vakbond voert actie voor een nieuwe cao voor schilderijen van oud-bewindspersonen.

Foto: Martijn Beekman, ANP

Trouw

Annemarie van Gaal is onder andere bekend als budgetexpert bij het televisieprogramma *Een dubbeltje op z'n kant*, waar ze mensen in de schulden helpt.

Website NIBC Direct